

»55. srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2021«

Osnovna šola Janka Padežnika Maribor

Iztokova ulica 6

2000 Maribor

KO SE JE NA STUDENCIH ŠE ŽEHTA PRALA

Raziskovalno področje: ETNOLOGIJA

RAZISKOVALNA NALOGA

MENTORICI:

Petra Erjavc

Ksenija Popošek

AVTORICI:

Klara Hribernik

Lia Razdevšek

Maribor, 2021

KAZALO

POVZETEK	7
ABSTRACT	7
1 UVOD	8
1.1 Namen raziskovalne naloge	8
1.2 Hipoteze	9
2 TEORETIČNI DEL.....	10
2. 1 Zgodovina pranja perila	10
2.1.1 Razvoj pralnega stroja.....	11
2.1.2 Razvoj pralnih navad v Sloveniji	14
2.1.3 Pralne navade na Studencih.....	14
2.1.4 Ohranjanje kulturne dediščine ob Jožefovem studencu	16
2.2 Evropska kulturna dediščina	18
2.2.1 Jožefov studenec	19
2.2.2 Naša šola posvoji Jožefov studenec	20
2.3 Perice in žehta	22
2.3.1 Perica.....	22
2.3.2 Žehtanje in postopek pranja perila	25
3 EMPIRIČNI DEL.....	28
3.1 METODOLOGIJA.....	28
3.1.1 Metoda proučevanja različnih virov in literature	28
3.1.2 Metoda analize podatkov in njihova interpretacija	28
3.1.3 Terensko delo	28
3.1.4 Priprava dogodka.....	29
3.1.5 Intervju	29
3.1.6 Praktično delo.....	29
3. 2 Opis rezultatov	30
3.2.1 Analiza anketnega vprašalnika.....	30
3.2.2 Analiza praktičnega dela	37
3.2.3 Analiza praktičnega dela	39
3.2.4 Analiza izvedenega dneva dejavnosti za učence 1. in 2. VIO.....	42
4 RAZPRAVA	47

5 ZAKLJUČEK.....	49
6 DRUŽBENA ODGOVORNOST.....	50
7 VIRI IN LITERATURA	51
7.1 Knjižni viri	51
7.2 Spletni viri.....	51
7.3 Viri slik.....	51
8 PRILOGE.....	54
8.1 Priloga 1: Anketni vprašalnik za starše	54
8.2 Priloga 2: Anketni vprašalnik za učence	56
8.3 Priloga 3: Priprava dogodka (zloženka).....	58
8.4 Priloga 4: Vprašanja za intervju	59
8.5 Priloga 5: Delovni list za tehniški dan	60

KAZALO SLIK

Slika 1: Pralnica starodavne Evrope.....	11
Slika 2: Ročno pranje perila.....	12
Slika 3: Prvi pralni stroj.....	12
Slika 4: Prvi električni pralni stroj.....	13
Slika 5: Pralni stroj.....	14
Slika 6: Jožefova cerkev.....	15
Slika 7: Pesem o pralnih navadah na Studencih.....	16
Slika 8: Simbol turističnega društva Studenci.....	16
Slika 9: Peričice ob Jožefovem studencu.....	18
Slika 10: Jožefov studenec.....	19
Slika 11: Podpisana listina o posvojitvi Jožefovega studenca.....	21
Slika 12: Priznanja.....	21
Slika 13: Prireditev ob posvojitvi Jožefovega studenca.....	22
Slika 14: Peričica med pranjem perila.....	23
Slika 15: Peričice med pranjem.....	25
Slika 16: Pripomočki za žehtanje.....	26
Slika 17: Umazano belo perilo.....	38
Slika 18: Namočeno preko noči.....	38
Slika 19: Dodano milo in pepel.....	38
Slika 20: Spiranje.....	38
Slika 21: Likanje perila.....	38
Slika 22: Zloženo perilo.....	38
Slika 23: Umazano perilo.....	39
Slika 24: Namočeno perilo preko noči.....	39
Slika 25: Ožemanje perila.....	39
Slika 26: Posušena krpa.....	39
Slika 27: Vabilo na dogodek.....	41
Slika 28: Delovni list.....	42
Slika 29: Drsnice z dneva dejavnosti.....	42
Slika 30: Priprava na pranje.....	43
Slika 31: Namakanje perila.....	43

Slika 32: Pranje perila	43
Slika 33: Oprano perilo	43
Slika 34: Likovne delavnice 2. VIO	44
Slika 35: Plesne delavnice	44
Slika 35: Likovne delavnice 1. VIO	44
Slika 36: Predstavitev raziskovalne naloge	44
Slika 37: Ogled in predstavitev Jožefovega studenca (Vir: avtor raziskovalne naloge)	45
Slika 38: Evalvacija dneva dejavnosti	45

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Število anketiranih učencev in staršev	30
Graf 2: Starost anketiranih učencev	30
Graf 3: Starost anketiranih staršev	31
Graf 4: Poznavanje imena mestne četrti.....	31
Graf 5: Izvor imena mestne četrti.....	32
Graf 6: Poznavanje studenca v bližini šole	32
Graf 7: Ime studenca v bližini šole.....	33
Graf 8: Poznavanje izraza žehta	33
Graf 9: Razlaga izraza žehta.....	34
Graf 10: Poznavanje izraza peričice.....	34
Graf 11: Način pranja perila nekoč	35
Graf 12: Način pranja perila danes.....	35
Graf 13: Vrsta pralnega praha	36
Graf 14: Želja po udeležbi na tekmovanju v pranju perila na roke.....	36
Graf 15: Ohranitev običaja	37

ZAHVALA

Zahvaljujemo se vsem sodelujočim, ki so pomagali pri pridobivanju informacij, sodelovali pri metodološkemu delu in nam bili v podporo. Obe mentorici sta nas budno spremljali in nas usmerjali pri našem raziskovalnem delu, za kar smo jima še posebej hvaležni.

POVZETEK

KLJUČNE BESEDE: Studenci, studenec, Jožefov studenec, peričice, žehta, ohranitev običajev, kulturna dediščina

POVZETEK: Studenci, studenec in peričice so pojmi, ki so med seboj povezani že od 19. stoletja. Se zavedamo dediščine običaja, ki je bil nekoč poseben dogodek Studenčank? Obuditi in ohraniti želimo običaj ročnega pranja perila. Zanima nas, ali bi mlade generacije ob predstavljenem načrtu uporabnosti Jožefovega studenca danes pritegnilo k obuditvi opravila. Z raziskovalnimi pristopi bomo predstavili pomen studenške kulturne dediščine, opravili intervju s člani Unescove družine, raziskali literaturo, sodelovali z lokalnimi društvi ter z anketnim vprašalnikom izvedeli, kako se ohranja star običaj ter poznavanje običaja in z njim povezane dejavnosti med osnovnošolci in starši. Z zloženko in rezultati raziskave bomo predstavili prihodnost uporabe Jožefovega studenca. Predlagamo, da bi na šoli pripravili kulturni dan, posvečen peričicam in tekmovanju v ročnem pranju perila. S tem želimo ohranjati tradicijo in krepiti zavest učencev ter prispevati k trajnostnemu razvoju kulturne dediščine.

ABSTRACT

KEY WORDS: Studenci, spring, Jožef's spring, laundresses, "the great washing" or žehta, preservation of customs, cultural heritage

ABSTRACT: Studenci, spring and laundresses are terms that have been interconnected since the 19th century. Are we aware of the customs heritage that was once a special event of Studenčanke? We want to revive and preserve the custom of hand washing clothes. We are interested in whether the young generations would be attracted to the revival of this task by the presented plan for the usability of Jožef's spring today? Through various research approaches, we will present the importance of Studenci cultural heritage, conduct interviews with members of the UNESCO family, research literature, collaborate with local cultural associations and use a questionnaire to learn how to preserve old customs, knowledge of customs and related activities between primary school pupils and their parents. With a leaflet and the results of the research, we will present the future of the use of Jožef's spring. We suggest that a cultural day be organized at the school, dedicated to laundresses and a competition in hand washing clothes. In this way, we want to preserve the tradition and strengthen the awareness of the pupils and contribute to the sustainable development of cultural heritage.

1 UVOD

Nekoč je bilo tako, da je bila pri hiši vsaj ena ženska zadolžena za pranje perila. Otroci so takoj, ko so začeli hoditi, pričeli pomagati pri opravih, povezanih s pranjem perila. V soboto je navadno bil dan čiščenja in pranja. Peričice so se po eni strani tega veselile, po drugi strani pa tudi ne, kajti oprano perilo so morale nesti zelo daleč splakovat. To so bili časi, ko so ženske hodile k mlaki ali studencu s polno košaro umazanega perila. Tam so se ves dan mučile in drgnile umazano perilo, zvečer pa so težko košaro prinesle nazaj.

Dejavnost pranja perila se je odvijala tudi v Mariboru. Blizu naše šole, na Studencih, so živele ženske oziroma peričice, ki so prale perilo v mrzli vodi Jožefovega studenca. Studenec je bil zgrajen leta 1930, leta 2002 pa je bil obnovljen. To je eden večjih studencev, ki pritečejo s Pohorja in se izlivajo v reko Dravo. Tradicijo pranja perila na roke ohranja Turistično društvo Studenci tako, da vsako leto priredi tekmovanje v pranju perila na roke v Jožefovem studencu.

Pranje perila, kot so to počele naše babice, je bilo opravilo, ki smo ga želeli raziskati in s tem vzpodbuditi in ohraniti kulturno dediščino našega kraja. Razmišljali smo, kako bi dogajanje ob Jožefovem studencu predstavili učencem naše šole oziroma prebudili njihov interes za starodavni običaj pranja perila. Kar nekaj časa smo se spraševali, kaj bi bilo tisto, kar bi jih zanimalo in kmalu prišli do skupne ideje. Načrtovali smo dogodek, izbrali sodelujoče, pripravili interaktivno gradivo ter izoblikovali korake dela.

1.1 Namen raziskovalne naloge

Naša šola je leta 2013 v okviru UNESCO projekta posvojila Jožefov studenec, za katerega tudi danes dobro skrbimo. Z našo nalogo bomo pomen perišča predstavili novi generaciji osnovnošolcev. Delo smo si razporedili v več raziskovalnih korakov. Uporabili smo metodo proučevanja različnih virov in literature, metodo analize podatkov in njihovo interpretacijo, terensko delo, pripravo dogodka, povezanega z našim periščem, intervju in praktično delo.

V raziskovalni nalogi smo raziskali pomen pranja perila pri studencu, želeli smo spoznati, kako je potekalo pranje perila nekoč in zakaj je bil dogodek nekoč prepoznaven kot družabeni dogodek. Iskali smo torej promocijo kraja, ki bi bila zasnovana na modernejših metodah, ki bi bile zanimive predvsem za naše vrstnike. Med drugim smo razmišljali tudi, kako bi njihovo

pozornost odvrnili od računalnika ali telefona in jih skušali prepričati, da je pristen stik z naravo boljši, bolj prijeten in predvsem bolj zdrav in zabaven. V ta namen smo načrtovali zanimiv tehnični dan, ki bi temeljil na spoznavanju običajev ob pranju perila. O običaju bi se poučili ob pripravljene tematskem gradivu pranja perila na našem perišču ob Jožefovem studencu, praktični del v obliki tekmovanja v pranju perila med razredi bi izvedli na star, tradicionalni način. Na dan, posvečen pranju perila na roke, bi povabili sokrajane in ga predstavili kot kulturni dogodek naše mestne četrti.

Mlade želimo spodbuditi k pristnemu navezovanju stikov s svojimi vrstniki brez uporabe sodobne tehnologije, okrepiti medgeneracijsko in medvrstniško povezovanje v domačem kraju, spodbujati skrb za čisto okolje in urejenost domačega kraja, spoznati kulturno dediščino domačega kraja ter pridobiti znanje, kako jo tudi ohraniti.

1.2 Hipoteze

Glede na namen raziskovalne naloge smo si zastavili naslednje hipoteze:

1. Večina anketiranih Studenčanov pozna ime in lokacijo Jožefovega studenca.
2. Več kot polovica učencev naše šole in staršev pozna in ustrezno razloži pomen besede žehta.
3. S preizkusom pranja perila nekoč smo umazanijo težje odstranili iz oblačil, kot če bi ga oprali v pralnem stroju.
4. Studenčani in učenci naše šole podpirajo ohranitev običaja pranja perila.
5. Anketirani učenci naše osnovne šole bi v večini želeli sodelovali na tekmovanju v pranju perila.

2 TEORETIČNI DEL

Pranje, peričice, žehta, družabni dogodek, običaj, kulturna dediščina. To so le nekatere izmed vseh ključnih besed, ki nas bodo popeljale skozi raziskovalno nalogo. Vsak dan smo povezani z oblačili in posledično tudi z njihovim vzdrževanjem. Pranje perila je v današnjem času postalo opravilo, ki od nas zaradi sodobne tehnologije ne zahteva veliko časa in fizičnega dela. Tako se je običaj pranja perila na roke skozi zgodovino zelo spremenil, razvijal in presenetljivo en del njega tudi ohranil. Danes mladi vse preveč časa preživijo za računalnikom in preko socialnih omrežij ohranjajo stik s sovrstniki. Ko opazujemo sošolce, kako po pouku pred šolo ali pa kasneje v popoldanskem času doma na dvorišču vrtijo po rokah svoje mobilne telefone in skušajo *lajkati* oziroma *deliti všečke*, kot se to “strokovno imenuje”, različnim spletnim stranem, si mi ostali, ki nismo tako zapriseženi uporabniki mobilne tehnologije in še vedno raje kot po telefonu ohranjamo stik s svojimi vrstniki v naravi, ne moremo kaj, da ne bi razmišljali v smeri, kako jih motivirati, da se nam pridružijo pri raziskovanju domačega kraja. Po pripovedih naših staršev in starih staršev so bili otroci pred 30 ali 40 leti bolj družabni, kot smo danes mi.

Da “staro” ne bi povsem potonilo v pozabo, bi bilo potrebno pri sovrstnikih vzbuditi željo po raziskovanju domače, lokalne zgodovine. Pomembno je, da vemo, kdo smo, da smo ponosni na svojo preteklost in dosežke civilizacije in da kulturno dediščino kot del naše lokalne identitete.

2.1 Zgodovina pranja perila

Poklicno pranje perila je eno najstarejših domačih obrti. Rimljani so bili z dobro razvitimi mestnimi sistemi med prvimi, ki so ponujali javne storitve pranja perila. Rimljani so običajno nosili oblačila iz volne, zato so se morali pogosto umivati. Način, kako so to storili, so opisali pisatelji, najbolj jasno pa je to razloženo z nekaterimi slikami, ki so bile najdene na stenah pralnic v Pompejih.

Oblačila so bila najprej oprana v kadi, kjer so jih teptali. Nato so jih obesili, da se posušijo. Ko je bila volna suha, so jo ščetkali in mikali, včasih s kožo ježa, včasih pa z rastlinami. Na koncu so oblačila obesili na posebno košaro, pod katero so polagali žveplo, da je krpo pobelilo.

Slika 1: Pralnica starodavne Evrope. (Vir slike: <https://www.ohea.on.ca/blog/the-brief-history-of-laundry> . Pridobljeno dne, 30. 11. 2020)

V nasprotju s starodavnim Rimom so se srednjeveški Evropejci pri pranju ponavadi zanašali na lastne sile. Najpogosteje so to počeli na rečnih bregovih, tudi če so bile reke zamrznjene. V ta namen so uporabili posebno orodje, eno izmed njih je bila deska za drgnjenje. Uporabljali so jih za mešanje oblačil v tekoči vodi, da so umazanijo izsušili in tkanino med sušenjem gladili. Po temeljitnem pranju so oblačila položili na tla, da je sonce omogočilo beljenje in sušenje. Milo, v glavnem mehko milo iz pepela in lupine živali, je uporabljala le javna pralnica. Najrevnejši ljudje so v srednjeveških časih milo redko uporabljali, v 18. stoletju pa je bilo milo dokaj razširjeno. Občasno so ga košček uporabili za drobnejša oblačila in za odstranjevanje madežev. Tako se ni izvedlo celotno pranje. Škrob in modrina sta bila na voljo tudi za kakovostnejše perilo in oblačila. (Depenweiller, 2013)

2.1.1 Razvoj pralnega stroja

Nekoč je bilo pranje in odstranjevanje madežev zelo povezano z naravo. Gospodinje niso uporabljale sodobnih strojev in pripomočkov, ker jih še takrat preprosto ni bilo. Za pranje so uporabile osnovne naravne vire. Perilo so oprale s pomočjo tople vode in ga nato posušile s pomočjo vetra in sonca. Včasih se je pojavil kakšen nadležen madež, ki so ga skušale odstraniti na najrazličnejše načine, kot so na primer beljenje s pomočjo sonca, prekuhavanje in gnetenje perila ali pa so uporabile skrivne metode, ki so se prenašale iz generacije v generacijo. (Dajčman in Pongrac, 2013)

Kad z vročo vodo, pralna deska v lesenem okvirju in milnica. To je znana podoba, kako so nekoč prali perilo.

Slika 2: Ročno pranje perila. Vir slike: <http://www.oldandinteresting.com/history-of-washing-clothes.aspx> . Pridobljeno dne, 14. 12. 2020)

Prvi pralni stroj je spominjal na vinski sod. Pravzaprav so prvi modeli v začetku preteklega stoletja nastali iz stroja za pripravo masla. Prve zasnove segajo v leto 1691, ko je bila v Angliji patentno prijavljena lesena škatla, ki je bila napolnjena z oblačili in so jo vrteli z roko. V tistem času se je pojavilo več podobnih izdelkov, ki naj bi olajšali delo peric.

Slika 3: Prvi pralni stroj. (Vir slike: <http://www.beko-si.com/blog/zgodovina-pralnega-stroja/> . Pridobljeno dne, 14. 12. 2020)

Za iznajditelja pralnega stroja z uporabo ognja, vode in mila je v pisnih virih iz leta 1767 naveden Batham. Leta 1874 je William Blackstone izumil darilo za ženin rojstni dan. To je bil lesen stroj, ki je s perila spral umazanijo. Električni pralni stroj se je pojavil leta 1906. Prvi pralni stroj je bil zasnovan na principu ročnega pranja. Posnemal je gibanje človeške roke na deski za pranje perila in s pomočjo vzvoda za premikanje drgnil oblačila med dvema rebrastima površinama. Med izpopolnjevanjem od tistega, ki je podoben vinskemu sodu, do tega, ki ga

poznamo danes, so odpravili številne težave. Pri prvih modelih motor ni bil zaščiten in je zaradi kapljanja vode prihajalo do kratkega stika.

Slika 4: Prvi električni pralni stroj

(Vir slike: <https://collection.sciencemuseumgroup.org.uk/objects/co8406897/electric-washing-machine-made-electric-washing-machine>. Pridobljeno dne, 14. 12. 2020.)

V Sloveniji so prišli v rabo v šestdesetih letih 20. stoletja, ko so jih takratni premožnejši prebivalci kupovali v Italiji. Šestdeseta tudi sicer pomenijo revolucijo, ko so aparati začeli namesto žensk opravljati gospodinjska opravila. Prve avtomatske stroje so takrat začeli izdelovati v Gorenju v Velenju.

Nadaljnji razvoj pralnega stroja je bila namestitev časovne naprave, ki je omogočila, da je stroj lahko deloval vnaprej določen čas pranja. Tako gospodinjam ni bilo potrebno več nenehno spremljati njegovega delovanja.

Do začetka petdesetih let so številni ameriški proizvajalci dobavljali stroje s funkcijo sušenja, ki je nadomestilo ožemalnik, ki je odstranil gumbe in povzročil nesreče z lasmi in rokami. Leta 1957 je GE predstavil pralni stroj, opremljen s petimi tipkami za nadzor temperature pranja, temperature izpiranja, hitrosti mešanja in hitrosti ožemanja. (MP, 2014)

Slika 5: Pralni stroj (Vir slike: <https://otroski.rtvsllo.si/bansi/prispevek/1289> . Pridobljeno dne, 11. 1. 2021.)

2.1.2 Razvoj pralnih navad v Sloveniji

Prvi podatki na spletu so nas popeljali v zgodovino pranja v bližini glavnega mesta. Za izhodišče najstarejšega poklicnega pranja velja mesto v okolici Ljubljane, domnevno Dobrunje in Bizovik. Poklic peric sega vsaj tristo let v preteklost, saj je že leta 1689 o njih poročal znameniti poznavalec mnogih področij in strok, Janez Vajkard Valvasor, vendar nam natančen začetek te obrti žal ni poznan, čeprav je najbrž še precej starejša. Nedvomno je ta podatek za začetek pranja zanimiv, kajti v njem pravzaprav vidimo osnovo za poznejši razvoj periške obrti. Ostale trditve starejših ljudi, da so prali v Bizoviku že takrat, ko je »Turk ropal« po Sloveniji ali da perejo 300 ali 500 let, kažejo le kontinuiteto te obrti od davne preteklosti do danes. (Štrukelj, 1958)

2.1.3 Pralne navade na Studencih

V raziskovalni nalogi se bomo podrobneje posvetili pralnim navadam v okolici naše šole, na Studencih. Ime Studenci nam pove, da je dobil kraj svoje ime po izvirkih ali studenčkih, katerih je vse polno ob Dravi pod cerkvijo svetega Jožefa. Prvo prebivalstvo, ki se je tod naselilo, gotovo ni imeli studencev-vodnjakov, ampak je hodilo po vodo k studencem-izvirkom.

Pri pranju je bilo vedno zelo priljubljeno petje ali pogovor o vsakdanjih rečeh, veselih in žalostnih, toda tudi prijetnega opravljanja ni nikoli primanjkovalo. Včasih so imele perice največ priložnosti za petje pri likanju in monganju, ker so bile zadovoljne, da imajo žehto suho in pod streho. Pravih starih pesmi o pericah, ki bi opisovale njihovo delo, perice ne poznajo. Pač pa se spominjajo, da so pri delu zapele marsikatero okroglo in veselo pesem kot je Na planincih sončece sije in druge. Mlajše perice tudi rade zapoje ponarodelo pesem Mati zakliče, pridne deklice: »Hitro vstanite, prat se mudi!« Periški običaji so bili na moč skopi. Pranje perila so si popestrile z vaškimi čenčami in prepevanjem. Najpogosteje so prale vsaj štiri perice, k perišču pa so pogosto pripeljale tudi svoje otroke, ki so se med tem časom igrali. Danes je znan samo običaj o pustu. Tistemu dekletu, ki se ni omožilo pred začetkom pusta, četudi je bilo že vse dogovorjeno, so fantje zmaknili perilni plošč. Nazaj ga je dobila le, če je dala za pijačo. Če pa tega ni napravila, so fantje plošč razbili.

Slika 6: Jožefova cerkev. (Vir slike: http://www.pgd-studenci.si/zgodovina_studencev.php . Pridobljeno dne 4. 10. 2020.)

Studenčan, gospod Rudolf Moge, pripoveduje tako: “V Grabi je bilo šest močnih izvirov: prvi pod Marijino kapelico, drugi je napajal Jožefov studenec in pralnico, tretji je bil ob Bohlovi hiši, četrti je oskrboval Ribogojnico, peti je bil speljan ob železniški črpalki in šesti se je nahajal ob hiši, ki je ležala med Jožefovo cerkvijo in Dravo. Moje otroštvo v Grabi je bilo tesno povezano z vodo in naravo. V zgodnjem otroštvu nismo imeli v hiši elektrike niti vode in sanitarij. Svetili smo si s petrolejkami in svečami, vsi prebivalci hiše smo imeli eno stranišče na štrbunk. Vodo za pitje, kuhanje, pomivanje posode in tal ter za pranje smo morali nositi od

izvira v vedrih. Za temeljito pranje posode smo uporabljali dravsko mivko, saj ni bilo sredstev za pranje posode. Mama je prala perilo tako, da ga je doma kuhala v velikem pocinkanem vedru, potem smo ga na vozičku pripeljali do pralnice ob Jožefovem studencu, ki je imela dva bazena. V prvem je perilo namilila in ga na pralni deski temeljito očistila in odcedila, nato pa ga je v drugem, ki je ležal višje, splaknila. Kadar je bila bolna, sem to delo opravljal sam, vendar sem se pericam kot otrok smilil in so mi pri pranju pomagale.” (Moge, 2021)

V lokalnem časopisu Studenčan je nekdanja peričica zapisala pesem, ki je nastala ob Jožefovem studencu.

JOŽEFOV STUDENEC IN STUDENŠKA PRALNICA

Pod Jožefovo cerkvijo
vodi polka k reki Dravi,
Ob izvirkih se ji pravi,
Studenčki tam iz zemlje vro.

S Pohorja prihaja vóda,
se pod zémjlo skupaj steka,
se usmerja, kjer je reka,
in na dan privre iz proda.

Po vódah, ki tu tečejo,
naselje je ime dobilo,
se ob cerkvi razmahnilo,
mu Studenci rečejo.

Izvirek en so uredili,
ga z betonom utrdili,
da lep studenček je nastal,
Zejnim bistro vodo dal.

Ga sveti Jožef je krstil
in je po njem ime dobil.
Se pralnica tam naredi,
ponos studenške četrti.

Pa so prihajale perice,
perilo v škafih so nosile
ali z vozičkom ga vozile,
prale rjuhe so, plenice ...

Prale so, izplakovale,
klepetale, se smejale ...
Delo naporno je bilo,
so v mrzlo segale vodo.

V tej pralnici peric več ni,
v koriti voda žubori,
perilo pere se doma,
saj vsak dom pralni stroj ima.

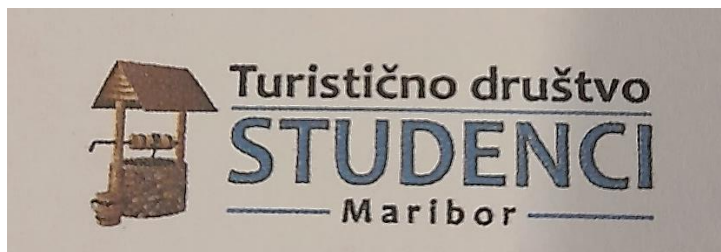
V spomin na pranje tistih dni
se vsako leto še zgodi,
da perice mlade, stare,
kažejo, kako so prale.

Rozika Ogorevc, predsednica KD Studenci Maribor

Slika 7: Pesem o pralnih navadah na Studencih (Vir: Studenčan, stran 4)

2.1.4 Ohranjanje kulturne dediščine ob Jožefovem studencu

Ena izmed metodologij dela je bil intervju z gospodom Kolerjem, predsednikom Turističnega društva Studenci. Tako nam je na kratko opisal njihovo aktivnost na področju ohranjanja kulturne dediščine na Studencih. Intervju smo povzeli. Vprašanja so v prilogi 4. Turistično društvo Studenci si je za svoj simbol, ki ga najdemo tudi v društvenem grbu, izbralo studenec, kar ni naključje.

Slika 8: Simbol turističnega društva Studenci (Vir: Studenčan, stran 5)

Ime se nanaša na številne studenčke in izvire bistre čiste vode, ki priteče izpod Pohorja in pod cerkvijo privre na dan. Predel prvotnega naselja se zato še danes imenuje "Ob izvirkih". Po njih je kraj dobil ime – Studenci. Kot pomnijo starejši Studenčani je voda, pri izvirkih imela tudi pozimi 20 ° C, kar so ljudje izkoristili za ročno pranje perila. (Holc, 2021)

Turistično društvo Studenci organizira vsako leto v maju ali juniju tekmovanje peric v splakovanju perila, kot so to počele naše babice – ročno v hladni tekoči vodi. Tekmovanje ponazarja običaj, kako so Studenčanke prale perilo za vso družino ob studencu. Vsako leto pripravimo razpis za tekmovanje v pranju perila, na katerega se prijavljajo turistična društva iz okoliških krajev. Vsako društvo sodeluje z eno 3-člansko ekipo. Ekipa mora oprati 4 različne kose »starinskega« perila (tjuho, prevleko za odejo, prevleko za blazino, spalno srajco, dolge spodnje hlače). Ekipe se opremijo s starimi vozički, lesenimi škafi ter z milom, kakršnega so uporabljali nekoč. Oblečene so v starinska oblačila. Potek tekmovanja ocenjuje za to organizirana komisija, ki posebno pozornost namenja in ocenjuje oblačila in opremo tekmovalnih ekip, kot so vozički, priprava za ročno pranje – »rifelj«, lesene škafe, »ničke«, škafi – »žehtarji« itd. Ocenjuje se tudi značilnosti posameznih ekip in kraja, od koder prihajajo, njihova izvirnost, spremljava (ljudski pevci in godci). Ekipa ima pri perišču na razpolago 2 minuti za predstavitev, 2 minuti za pranje, 3 minute za splakovanje in 3 minute za ožemanje. Po končanem tekmovanju sledi kulturni program s podelitvijo nagrad najboljšim ekipam. Kaj bi nekoč perice brez studenca in kaj bi studenec brez peric? Več desetletij so bili neločljivo povezani. Toda življenje je začelo pisati nove zgodbe. Ob studencu se srečujemo, ko obujamo spomine na težko delo peric, ko poslušamo žuborenje studenca, ki nikoli ne utihne, in ko zanj sprejemamo pomembne odločitve. S temi besedami smo Turistično društvo Studenci 16. 4. 2013 podpisali listino o posvojitvi Jožefovega studenca v okviru Unescovega projekta Dediščina v rokah mladih.

Z našo organizacijo dneva dejavnosti bi želeli način ohranjanja kulturne dediščine prenesti na učence naše osnovne šole.

Slika 9: Peričice ob Jožefovem studencu

(Vir slike: <https://www.vecer.com/maribor/aktualno/ohranjajo-dediscino-identiteto-studentcev-10158915>. Pridobljeno, 8. 2. 2021)

2.2 Evropska kulturna dediščina

Tako kot v naši mestni četrti, mestu in državi, se tudi po celotni Evropi in svetu trudimo ohranjati kulturno dediščino. Dnevi evropske kulturne dediščine so postali že stalnica, katerih namen je ohranjanje različnih običajev in predstavitev kulturne dediščine, kar nam bogati kulturno znanje.

Kot so zapisali na Direktoratu za kulturno dediščino, dnevi evropske kulturne dediščine poudarjajo duhovne razsežnosti kulturne dediščine, ki opredeljuje naš način življenja in dožemanje sveta ter nenadomestljivost prenosa znanja o tem v obliki vseživljenjskega učenja.

Tema letošnjega leta je izobraževanje, ki jo odražata tako celostna podoba kot moto leta: Spoznaj? Varuj! Ohrani. Leta 2020 izpostavljajo izobraževanje o kulturni dediščini kot vseživljenjski kategoriji. Vse to temelji na zavedanju, da s spoznavanjem, varovanjem in ohranjanjem naše dediščine krepimo temelje slovenske kulture in s tem identiteto slovenskega naroda, kar nas bogati in nam zagotavlja prepoznavnost v Evropi in svetu. Da dediščina obstane le, če jo z odprtimi rokami in srcem sprejemamo od svojih predhodnikov, po svojih močeh bogatimo in predajamo tistim, ki prihajajo za nami. O vrednotah kulturnega prostora, v katerem živimo in ki jih najbolj neposredno odraža prav naša živa in materialna kulturna dediščina, se moramo učiti in jih raziskovati. (KH, 2020)

2.2.1 Jožefov studenec

Slika 10: Jožefov studenec (Vir slike: <https://www.padeznik-mojasola.si/jozefov-studenec/> . Pridobljeno dne 18. 1. 2021)

Studenci so se razvili ob desnem bregu reke Drave, kjer prihajajo na dan številni izvirkki. Na mestu prvotnega naselja stoji še danes nekaj hiš v ulici z imenom Ob izvirkih. Na ulici Ob izvirkih stoji Jožefov studenec s kapelico iz 19. stoletja, nekoč pa tudi z javno pralnico perila. Je pokrit dvoprekatni pretočni studenec in le eden od številnih studencev, ki so jih ustvarili potoki in hudourniki, ki pritečejo s Pohorja in se izlivajo v reko Dravo. Studenec je bil namenjen pranju perila. Gospodinje so hodile k naravnim izvirov pralnilo še pred postavitvijo javne pralnice na prostem. Voda v naravnih izvirkih je imela stalno temperaturo okoli 20 stopinj Celzija. Pranje je bilo nuja, zbiranje peric pa poseben dogodek, zato je bilo takšnih perišč več. Od vseh studencev v tem predelu je ohranjen le Jožefov studenec.

Zaradi koristne izrabe vodnih izvirov je tedanje Olepševalno društvo s pomočjo vojnih ujetnikov iz 1. svetovne vojne leta 1930 zgradilo nov javni studenec-vrelec, imenovan Jožefov vrelec. Tedanji mariborski večernik Jutra je med drugim zapisal: »Obe napravi bosta prav dobro služili svojemu namenu. Jožefov izvirek bode tolažil žejo, ne samo pericam, ampak vsakemu, ki bo potreben zdravega in hladnega napoja. S periščem pa bode ustrezno delavskim ženam pericam, da se bodo vse zvrstile brez dolgega čakanja.« Predsednik društva, g. Grein, je pripravil načrte in vodil delo za izgradnjo Jožefovega studenca. Nekaj let kasneje so postavili še nadstrešek z dvokapno streho in dvema koritoma za pranje perila. Prvo korito je bilo namenjeno pranju, drugo pa splakovanju perila. Tako pokrit dvoprekatni pretočni studenec so poimenovali po patronu bližnje cerkve Jožefov studenec. Sem so prihajale pralnice s

Studencev. Pranje je bilo nuja; družina je morala biti čista, posebno za večje praznike, kot sta božič in velika noč, se je moral v hiši čutiti vonj svežine in čistoče. Lepo oprano perilo je bilo ogledalo vsake gospodinje. Ob studencu se je razvilo družabno življenje, ki je ob koncu šestdesetih let zamrlo, ko so gospodinje začele uporabljati pralne stroje. Studenec in pralnica sta začela izgubljati svoj pomen, kar je pomenilo začetek propada in narava ju je skoraj zarasla. (Štok, 2014)

Danes je Jožefov studenec obnovljen, urejeno je celotno območje ulice Ob izvirkih. Obnova je potekala leta 2002 na pobudo Turističnega društva Studenci in ob sodelovanju Mestne občine Maribor. Iz pipe Jožefovega studenca, ki so ga po obnovi priklopili na Mariborski vodovod, teče kakovostna pitna voda, ki je namenjena vsakemu žejnemu sprehajalcu. Jožefov studenec je začetna in končna postaja kolesarske ali pešpoti imenovane Studenčnica. Strokovnjaki so mnenja, da je to območje čudovit primer prepletanja in dopolnjevanja naravnih, arhitekturnih, etnoloških, tehničnih in zgodovinskih primerov združenja človeka z okoljem in naravo. Studenec, pralnica, kapelica in vodni izviri so iz teh razlogov predvideni za naravni in kulturni spomenik, kot etnološki spomenik. Jožefov studenec je že trinajsti obnovljeni spomenik v Sloveniji. (Lorenci, 2019)

2.2.2 Naša šola posvoji Jožefov studenec

14. junija 2013 je naša šola v okviru nacionalnega projekta Unesco z naslovom Dediščina v rokah mladih - mladi posvojijo spomenik posvojila Jožefov studenec. Na prireditvi smo podpisali Listino o posvojitvi Jožefovega studenca, ki izraža skupno skrb za umestitev dediščine v današnji čas. Naša osnovna šola je že vrsto let članica mednarodne mreže Unesco šol, ki se ukvarjamo s številnimi svetovnimi problemi kot so človekove pravice, medkulturno učenje, ohranjanje naravne in kulturne dediščine. Ker je zgodovina Studencev močno povezana z izvirkami, smo izbrali Jožefov studenec. Skrb za ohranjanje vodnih virov namreč predstavlja pomembno nalogo sedanjosti in prihodnosti. Glavni cilji projekta so spoznavanje in ohranjanje naravne in kulturne dediščine, povezovanje s strokovnjaki in lokalno skupnostjo in vključevanje spomenikov v raziskovalne in druge šolske aktivnosti. S tem se učimo vrednotenja kulturne dediščine in njene uporabne vrednosti. Kot šola odlično sodelujemo s Turističnim društvom Studenci, ki nas je v tem projektu podprlo.

Slika 11: Podpisana listina o posvojitvi Jožefovega studenca

Slika 12: Priznanja

S posvojitvijo studenca se je naša odgovornost do spomenika povečala. Dolžni smo skrbeti zanj. Pod okriljem vrtnarskega krožka z vrtnarskimi pripomočki skrbimo za odstranitev plevela, odpadlega listja in smeti in urejamo nove nasade rož in gredic. V preteklosti smo se večkrat udeležili tekmovanja pranja perila, kjer naše učenke perejo perilo, kot so ga perice prale nekoč.

Slika 13: Prireditev ob posvojitvi Jožefovega studenca. (Vir slike: Lorenci, 2013. Pridobljeno dne, 14. 12. 2020)

Iz želje po ohranitvi te čudovite tradicije smo pripravili to raziskovalno nalogo. Raziskali smo možnosti za pripravo in izvedbo dneva dejavnosti, saj se nam zdi, da je ohranjanje in nenehno opozarjanje na pomen kulturne dediščine v našem neposrednem okolju zelo pomembno pri sovrstnikih in drugih mladih. Starejšim generacijam ljudi pa s takimi dejavnostmi in pobudami zanje dokazujemo, da nam je mar za ohranjanje dediščine njih in njihovih prednikov. V letni delovni načrt smo vodstvu naše osnovne šole predlagali, da v naslednjem šolskem letu vključimo dan dejavnosti, povezan z ohranjanjem pralne kulture na Studencih.

Prireditev bi predstavljala lep etnografski prikaz starega običaja pranja naših babic, nekdanjih Studenčank, ki so prale perilo “na roko” v hladni, tekoči vodi, potiskale svoje težke vozičke in škafe, natovorjene s perilom.

2.3 Perice in žehta

Izraza perice in žehta sta marsikomu neznan. Poznavanje obeh izrazov smo preverili z anketnim vprašalnikom. Sodelujoči so izraz perice poznali v večjem številu kot izraz žehta. Oba izraza sta tesno povezana z ročnim pranjem perila. Oba pojma smo raziskali in na kratko opisali.

2.3.1 Perica

V mestu nekoč ni bilo vodovodne napeljave in kanalizacije, kot je to samoumevno v sodobnem času, tako da velika večina prebivalcev ni imela možnosti, da bi si v domovih uredili pralnice

(poseben prostor, namenjen pranju) ali kopalnice, seveda pa takrat ni bilo na voljo tudi nobenih pralnih strojev. Ker pa so meščani nekako le morali oprati svoja umazana oblačila, se je pojavila potreba po delu, ki so ga za plačilo opravile prav perice. Te so svojim strankam ponujale res popolno storitev. Poleg odvoza in dostave na dom, so njihovo perilo temeljito oprale (skuhale, obelile in sprale), nato pa še posušile ter zlikale in zložile.

Perice so bile ženske, ki so se poklicno ukvarjale s pranjem perila. Poklic peric se je po navadi prenašal iz roda v rod. K potoku so se odpravile oblečene čisto običajno, po navadi so imele krilo in srajco. Včasih so si le čez trebuh zavezale debelejšo platno ali predpasnik. Proti mokroti so se v prejšnjih časih zavarovale z velikimi in dolgimi predpasniki iz surove vrečevine (jute). Ti pa so se hitro premočili, zato so jih morale imeti več, da so jih menjavale in sproti sušile ob kotlu ali pri peči. Kasneje so koteninaste predpasnike prevlekli s firnežem, da so bolj zadrževali vlago. Na noge so obule čevlje iz močnega usnja in jih v mrazu ovile z vrečevino, da je bilo bolj toplo. Škornji so dalj časa vzdržali mokroto. V hudi zimi so perice nosile po dve ruti in okrog života volneno pletko, katere vogale so zavezovale zadaj na hrbtu.

Slika 14: Peričica med pranjem perila. Vir slike: http://www2.arnes.si/~osljro2s/A_1_projekti/ (Pridobljeno dne, 14. 12. 2020)

Perilo so morale namreč v najhujšem mrazu na prostem pri potoku prati tudi pozimi, v ledeni vodi. Njihovi možje so jim morali pogosto najprej celo razbiti led zamrznjenega potoka s sekirami, perilo pa je v takih razmerah rado začelo sproti zmrzovati in se celo lomiti. Šele s prihodom vodovoda so lahko tudi same prale v pralnicah, ki so si jih sčasoma uredile doma.

Eden večjih problemov je bilo dvigovanje težkega perila, saj jih je zaradi tega bolelo vse telo. Najhuje je bilo pozimi, ko so dobile ozeblino. Prve perice niso uporabljale nobenega vozila.

Oprano perilo so znosile v culah ali v punkelnih. Proti koncu prejšnjega stoletja so začele perice uporabljati vozičke, imenovane *kule* ali *cize*.

Perice so pred odhodom nakupile vse potrebne sestavine za pranje. Sem je sodilo milo, soda v kosih ali v prahu in modrilo. Za vse perice je veljalo, da so jemale v pranje v glavnem belo perilo, ki je bilo laneno ali bombažno. Glede na možnosti, so nekatere družine dajale v pranje vse, manj premožne pa samo večje kose perila. (Hartman, 2015)

Pri vodi ima vsaka perica svoje perišče, ki mu pravijo brodišče. Mislili bi, da ima zadnja perica gotovo umazano vodo. Tega pa se ni bati, ker je voda tekoča. Sušenje perila je vedno velika skrb peric. Poleti in pozimi sušijo zunaj. Po starem načinu so sušile samo na drogovih. V zemljo so zabili rakle (kole), ki so imele na vrhu naravno zraslo rogovilo, kamor so položili drog, stango. V petek zvečer je pranje po navadi končano. Perice pobero z vrta še zadnje posušene kose perila in ga znosijo ali zvožijo v hišo. Za likanje so perice imele tri vrste likalnikov: likalnik na žerjavico.

Perice so se v mestu v velikem številu pojavile vsak ponedeljek zjutraj, ko je bil v meščanskih družinah pralni dan. Takrat so pri strankah pobrale umazano, ter jim dostavile čisto in zlikano perilo. Zloženo je bilo v velike kupe, ki so jim rekli cule, če je bilo perila več, ali punkelni, če je bilo perila manj. Da ne bi zamešale, čigavo je katero perilo, so takšne kupe označevale s posebnimi znamenji oz. križci. Bogatejši meščani pa so imeli na svojem perilu že izvezene monograme (začetnice imena). Prevzeto perilo so morale vrniti čez en teden. V tem času so perilo najprej namočile čez noč (žehta). Perilo so naložile v velike čebre, ga posule s čistim bukovim pepelom in vse to polile z vrelo vodo. Nastal je lug, ki je topil umazanijo. Kasneje so vodi začele dodajati še narezano milo (sprva doma izdelano, sčasoma pa kupljeno, industrijsko). Takoj naslednji dan so požehntano (namočeno) perilo najprej zmencale (ožeze). Zmencanega (ožetega) perila pa niso takoj sprale v potoku, ampak so ga najprej pogrnile po travnikih, da se je obelilo na soncu. Po spiranju v potoku so dale oprano perilo sušit. Posušeno perilo so na koncu še pomongale (preprost način likanja) in lepo zložile na kupe.

Vodo je bilo treba zavreti v kotlu, ki je bil včasih isti kot za kuhanje zelenjave za prašiče. Kadar so ga uporabljali za pranje, so ga dobro očistili in umili. Ko ljudje še niso poznali kotlov, so uporabljali glinene lonce. Takšen lonec je držal približno 15 litrov, nekateri tudi več. Vodo v njem so grel v peči. (Hartman, 2015)

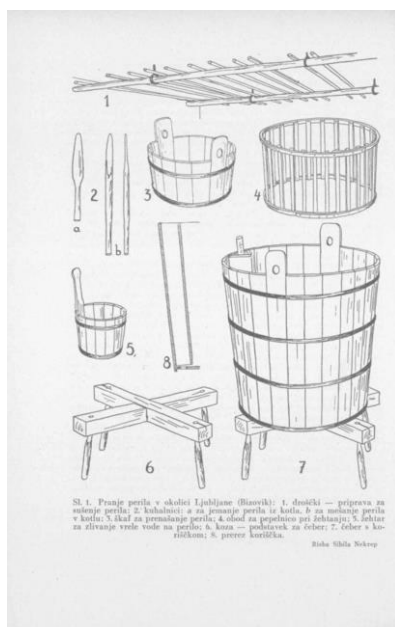
Slika 15: Peričice med pranjem (Hartman, 2015)

Danes imamo perila več kot nekoč, zato perilo peremo večkrat tedensko, ponekod celo vsak dan. Najprej perilo razvrstimo po barvah in sicer na belo, pisano in črno perilo. Razvrščamo ga tudi po materialu, iz katerega je oblačilo izdelano. Razvrščeno perilo zložimo v pralni stroj, in sicer v boben, in zapremo vrata pralnega stroja. Na kontrolni plošči z gumbom izberemo ustrezen program. Poleg kontrolne plošče izvlečemo predalček, v katerega damo pralni prašek in mehčalec, nato pralni stroj vklopimo. Med pranjem se perilo drgne drug ob drugega in ob stranice bobna, tako madeži po večini izginejo. Za bolj trdovratne madeže pa uporabljamo močnejša pralna sredstva in odstranjevalce madežev. Na koncu se perilo v bobnu ožame. Ko nam stroj poda signal, da je perilo oprano, ga pogosto damo v sušilni stroj ali ga obesimo na stojalo, ki ga postavimo zunaj. Predvsem je takšen način pranja hitrejši in enostavnejši. Lahko ga opravi tudi otrok, saj pri tem ne potrebuje nikakršne fizične aktivnosti. Predvsem pa je tovrsten način pranja perila veliko bolj škodljiv za okolje kot tradicionalni način.

2.3.2 Žehtanje in postopek pranja perila

Žehata je izraz zlasti za ročno pranje navadno večje količine perila. Perice so postopoma opuščale žehtanje perila, ker so ga začele prekuhavati. Kljub novostim pa pomeni prvi del pranja še vedno žehata. S to besedo tudi označujejo pobrano umazano perilo, ki ga v enem tednu operejo. Žehtale so v čebru, ki je bil do vrha napolnjen z umazanim perilom.

Prostor za žehto je bil vedno v veži (tako so imenovali črno kuhinjo). V enem kotu je stal kotel, v drugem čeber. Ta je stal na trinožnem ali četveronožnem podstavku, imenovanem koza ali stol. Perice so začele žehtati takrat, ko je voda zavrela v loncu ali v kotlu. Vrelo vodo so zlivale z leseno posodo, imenovano žehtar (ali golida), na perilo tako dolgo, da je bil čeber poln. Žehtati so morale toliko časa, da je pritekla vrelo voda skozi luknjo. Iz izkušenj so vedele, da je bila žehta dobra takrat, kadar roka ni mogla vzdržati vroče vode. Po žehtanju so odstranile pepelnico in obod. Nekatere so potem perilo polile s svežo milnico in ga pustile v njej čez noč. Navadno so perice žehtale podnevi. Pisano perilo ni smelo v žehto. Tega so najprej dobro zmencale v milnici ali v lugu iz žehte in nato oprale v potoku. Razvrstile so perilo po barvi. Nekatere kose so prale tudi v divjem kostanju ali v kavni usedlini (zocu). Škrobljenje in likanje je bilo povezano le s pranjem nedeljskega perila ljudskih noš.

Po mencanju niso takoj prale, temveč so perilo poleti pogrnile po tleh, da se je obelilo. Zjutraj so ga razgrinjale zato, da ga je megla objedla in sonce obsijalo. Perice tudi zelo poudarjajo, kako je na soncu beljeno perilo lepo dišalo, ker je iz njega izginil rumeni pot in vsi ostali madeži.

Potem ko je bila predvsem zaradi prizadevanj takratnega ljubljanskega župana Ivana Hribarja leta 1890 v mestu končno zgrajena vodovodna napeljava, leta 1898 pa še kanalizacija, so si

lahko meščani tudi v svojih domovih uredili posebne prostore za pranje umazanega perila. V Mariboru smo prvi vodovod dobili leta 1901.

Pranje perila pa so še dodatno olajšali prvi pralni stroji, električne naprave za pranje perila, ki so v slovenskih gospodinjstvih prišli v splošno uporabo v 60-ih letih 20. stoletja in so povsem spremenili dotedanji način življenja. Preostanek posla so pericam prevzele še uslužnostne pralnice – podjetja, ki so prav tako ponujala storitev pranja – in kemične čistilnice, ki so se pojavile v mestih. Perice, ki sedaj niso bile več nepogrešljive, so počasi izgubile večino svojih naročil, njihova obrt pa je sčasoma povsem ugasnila. Na njih nas danes spominjajo samo še obledele stare fotografije in pa zgodbe, ki jih najdemo v knjigah. (Štrukelj, 1958)

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 METODOLOGIJA

Pri izdelavi raziskovalne naloge smo uporabljali naslednje raziskovalne metode:

- metoda proučevanja različnih virov in literature,
- metoda analize podatkov in njihova interpretacija,
- terensko delo,
- priprava dogodka, povezanega z našim periščem,
- intervju,
- praktično delo.

3.1.1 Metoda proučevanja različnih virov in literature

Začetna metoda dela je bila metoda dela s pisnimi viri. Literaturo smo poiskali v šolski knjižnici, Mariborski knjižnici in domači osebni knjižnici, saj je letošnje leto zaznamovano z virusom korone in so kulturne ustanove v veliki meri ves čas zaprte. Iz tega razloga smo si veliko pomagali s preverjenimi spletnimi viri, predvsem članki, publikacijami, revijami, nekaj pa tudi z diplomskimi ali magistrskimi deli. Zbrane podatke smo prebrali, proučili in se o njih pogovorili na zoom urah. S pomočjo mentorice smo ugotovitve uskladili, povzeli in zapisali.

3.1.2 Metoda analize podatkov in njihova interpretacija

Za potrebe raziskave smo anketni vprašalnik vstavili v spletni program Ika. Anketni vprašalnik je izpolnilo 156 staršev učencev in 105 učencev tretjega vzgojno izobraževalnega obdobja naše osnovne šole. Anketa je vsebovala vprašanja zaprtega tipa in nekaj vprašanj odprtega tipa. Anketna vprašalnika sta priložena v prilogi 1 in 2. Interpretirali smo tista vprašanja, ki so povezana s postavljenimi hipotezami in nekatera med njimi primerjali.

3.1.3 Terensko delo

Ogledali smo si Jožefov Studenec, ga fotografirali in na podlagi ogleda terena načrtovali dan dejavnosti. S pomočjo spletnih komunikacijskih kanalov smo opravili pogovor z bivšimi pericami, s predsednikom turističnega društva in z eno izmed avtoric glasila Studenčan.

3.1.4 Priprava dogodka

Najprej smo povzeli bistvene značilnosti ročnega pranja nekoč ob Jožefovem studencu in jih zapisali v našo zloženko. Pripravili smo interaktivno gradivo za potek tehničnega dne, slikovno gradivo lastnega preizkusa pranja na roke in potek tekmovalnega dela dneva dejavnosti. Zloženske s povabilom na tekmovalni del dogodka smo razdelili v nabiralnike sokrajanov (zloženska s povabilom za učence in krajanje je v prilogi številka 3).

3.1.5 Intervju

Intervju smo zaradi epidemioloških razmer opravili preko elektronske pošte. K sodelovanju smo povabili eno izmed urednic lokalnega časopisa Studenčan in predsednika turističnega društva Studenci, gospoda Kolerja. Oba sta nam odgovorila in posredovala veliko zanimiv podatkov, ki smo jih vključili v raziskovalno nalogo.

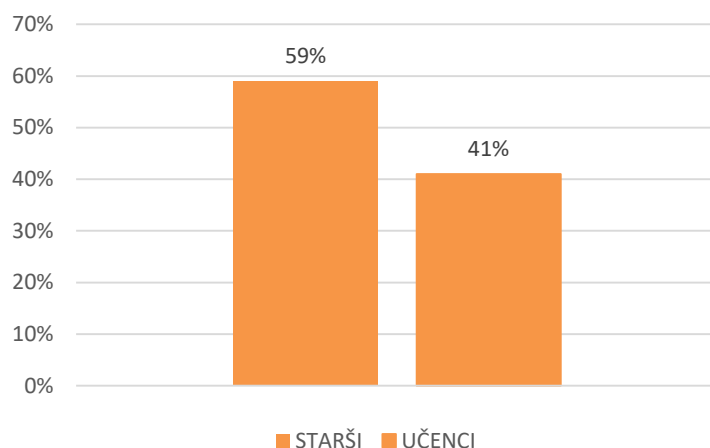
3.1.6 Praktično delo

V naši raziskavi smo želeli biti dovolj suvereni, zato smo se po navodilih, ki smo jih zasledili v literaturi in opisali v uvodu naše naloge, lotili pranja perila na roke. Preizkusili smo pranje belega in pisane perila. Komentarji in slike so v poglavju 3.2.2 pod naslovom Analiza praktičnega dela. Ugotovili smo, kako je bilo pranje zamudno opravilo in kaj nam je skozi zgodovino prinesel tehnični razvoj z izumom pralnega stroja.

3. 2 Opis rezultatov

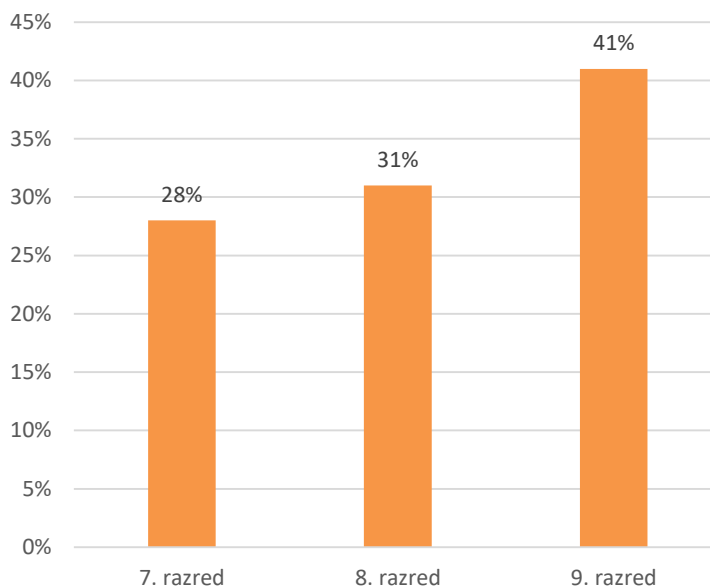
3.2.1 Analiza anketnega vprašalnika

Graf 1: Število anketiranih učencev in staršev

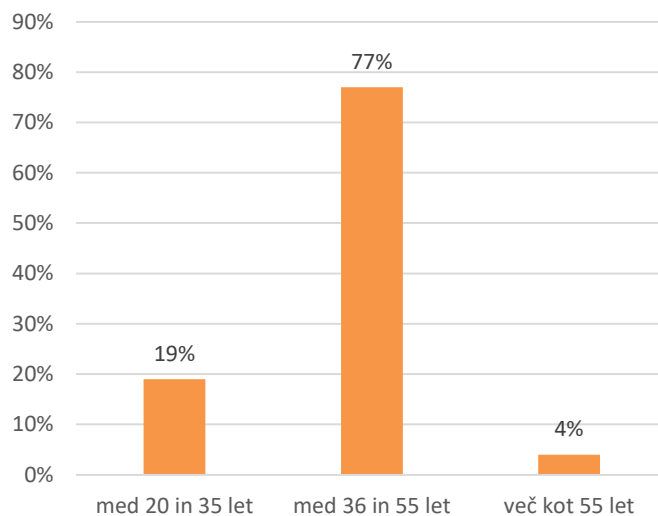
Skupaj smo anketirali 261 oseb. Od tega 156 staršev in 105 učencev naše osnovne šole.

Graf 2: Starost anketiranih učencev

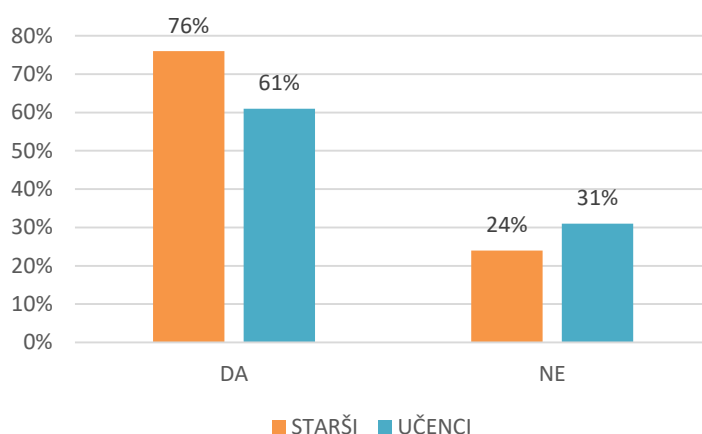
Anketni vprašalnik je izpolnilo 105 učencev. Od tega je bilo 28% učencev 7. razreda, 31% učencev 8. razreda in 41% učencev 9. razreda. V največjem številu so se za izpolnitev anketnega vprašalnika odločili devetošolci, v najmanjšem pa sedmošolci.

Graf 3: Starost anketiranih staršev

Anketni vprašalnik je bil poslan vsem staršem naše osnovne šole. Izpolnilo ga je 156 staršev. Iz grafa je razvidno, da so se za reševanje ankete v največjem številu odločili starši, stari med 36 in 55 let. Le 4 % staršev, starih več kot 55 let, je izpolnilo anketni vprašalnik, in 19 % staršev, starih med 20 in 35 let. Sklepamo, da je do take razlike prišlo zato, ker sta prva in tretja kategorija staršev manj zastopana med starši učencev naše šole, ki obiskujejo sedmi, osmi in deveti razred.

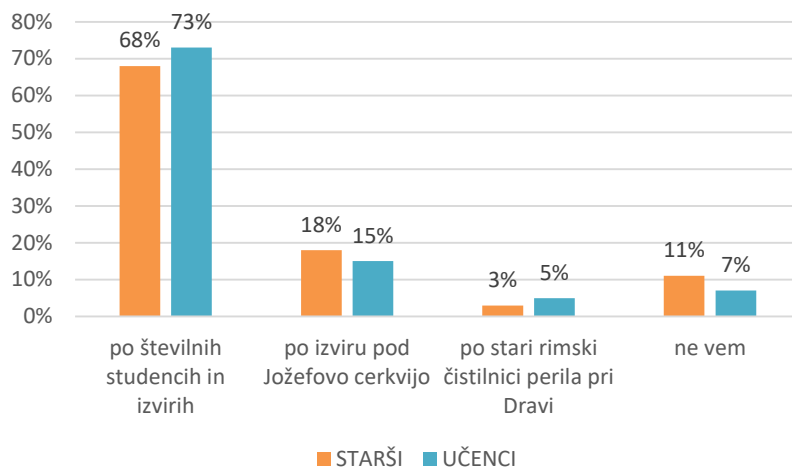
Graf 4: Poznavanje imena mestne četrti

Na vprašanje so odgovorili vsi anketiranci. Iz grafa lahko razberemo, da kar velik odstotek staršev (76 %) in precejšen odstotek učencev (61%) pozna ime mestne četrti.

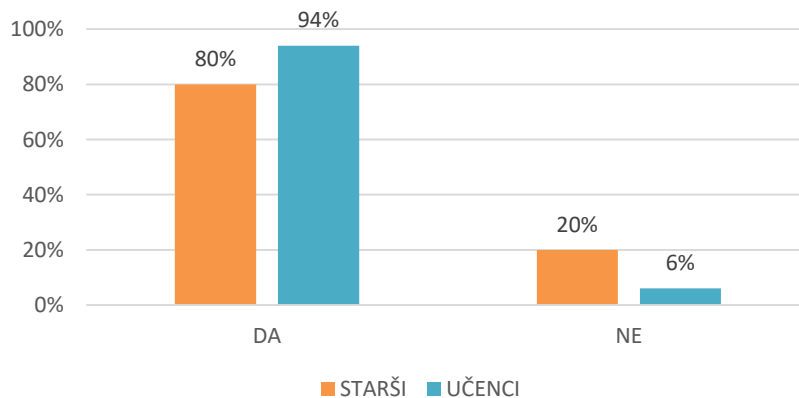

Graf 5: Izvor imena mestne četrti

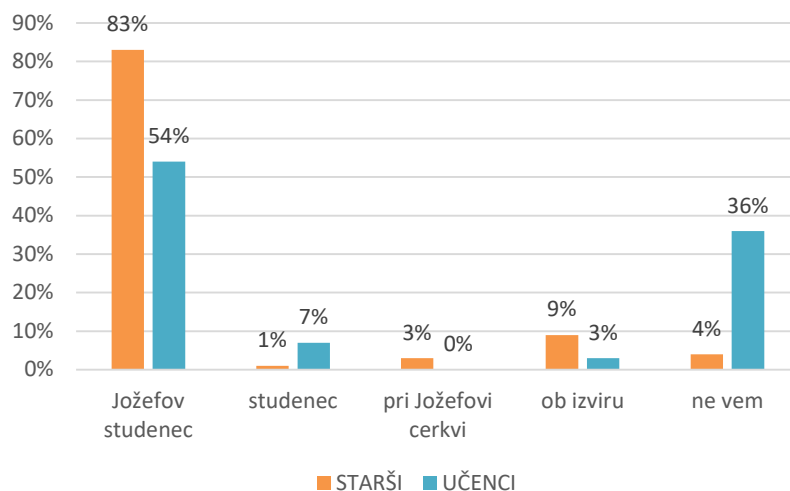
Odgovor je zanimiv, saj lahko ugotovimo, da učenci v večji meri poznajo izvor imena naše mestne četrti. Kar 73% učencev in 68% staršev ve, da je naša mestna četrt dobila ime po številnih studencih in izvirih.

Graf 6: Poznavanje studenca v bližini šole

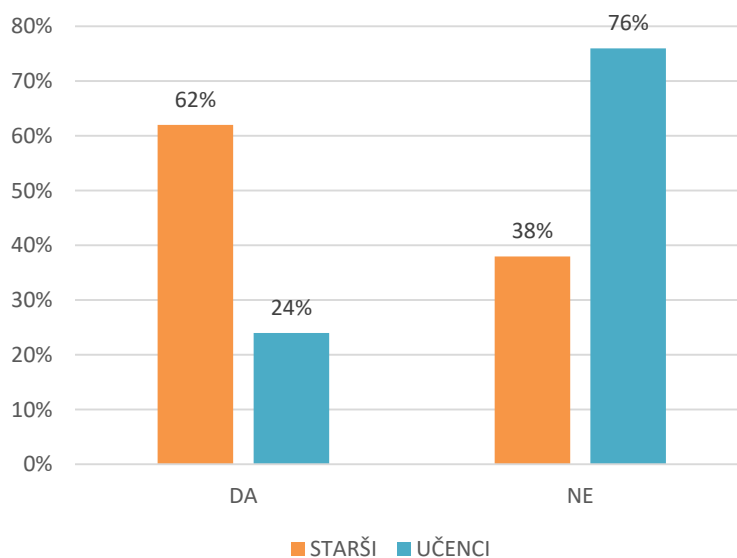
Iz grafa je razvidno, da večina naših mlajših in starejših anketirancev pozna Jožefov studenec. Zanimivo pa je, da kar 20% anketiranih staršev ne ve, da je studenec v bližini šole. Med učenci je ta odstotek zelo majhen (6 %). Sklepamo, da je med učenci odstotek nižji zaradi pogostih sprehodov mimo studenca v sklopu pouka ali obravnave njegove vloge pri rednem pouku.

Graf 7: Ime studenca v bližini šole

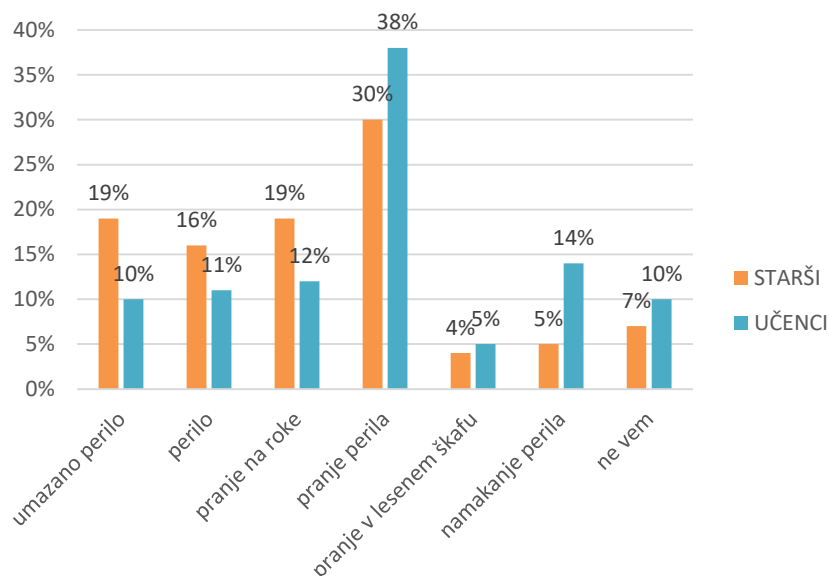
Kar 83% anketiranih staršev in le 54% anketiranih učencev pozna v celoti ime studenca v bližini šole. Presenetil nas je odstotek, in sicer kar 36% učencev, ki ne pozna imena studenca. Glede na odgovore, ki jih lahko razberemo v grafu številka 6, smo pričakovali pri učencih višji odstotek.

Graf 8: Poznavanje izraza žehta

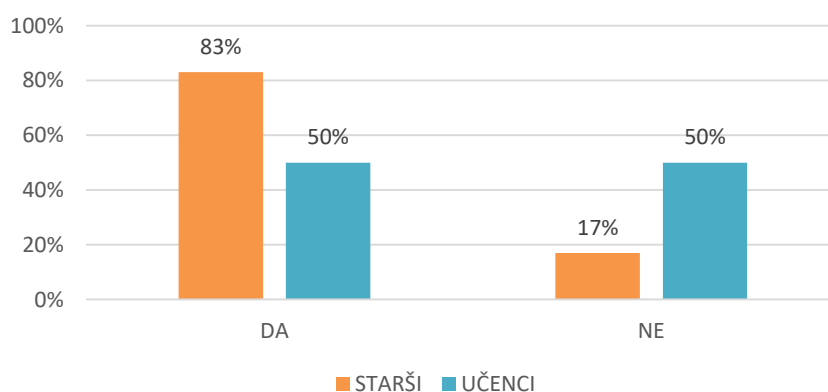
Iz grafa je razvidno, da kar 62% anketiranih staršev pozna izraz žehta, medtem ko ga med učenci pozna le 24% anketiranih.

Graf 9: Razlaga izraza žeha

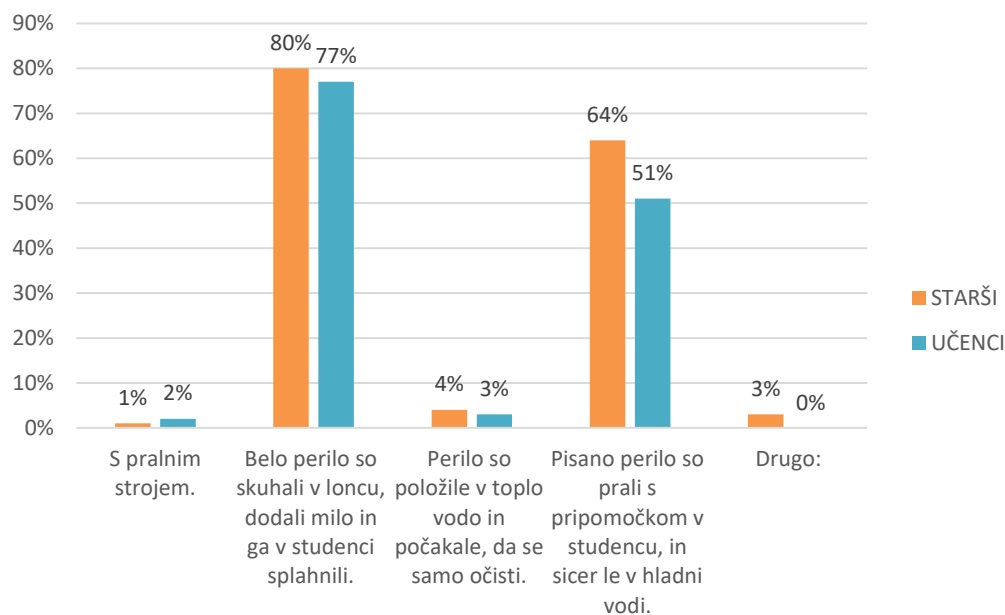
Vprašanje je bilo odprtega tipa. Odgovore smo uvrstili v različne kategorije. Nekateri so zapisali tudi več izrazov. Kar 38% anketiranih učencev in 30% anketiranih staršev je zapisalo, da je to pranje perila. Vsi odgovori so bili ustrezno povezani s pranjem perila. 7% anketiranih staršev in 10% anketiranih učencev je odgovorilo z *ne vem*.

Graf 10: Poznavanje izraza peričice

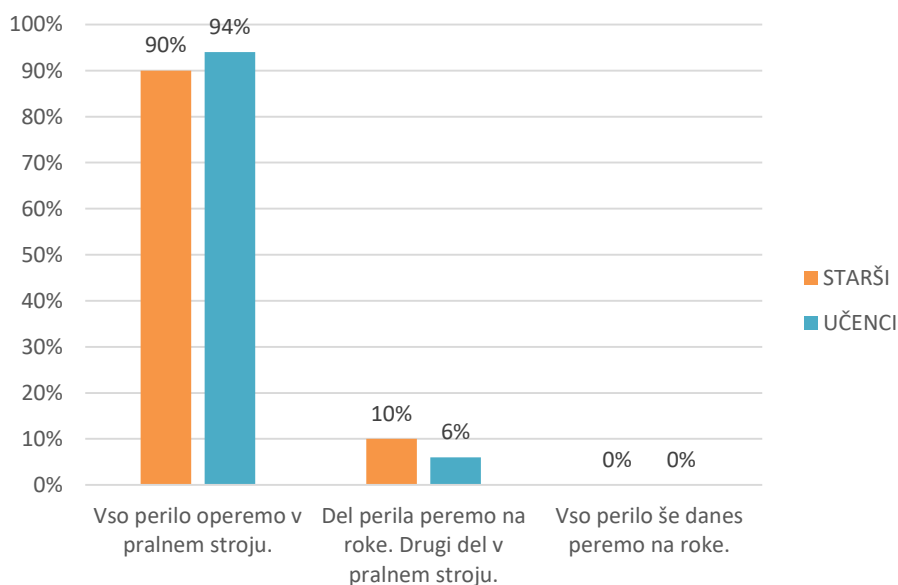
Večina anketiranih staršev (83%) in polovica anketiranih učencev pozna izraz peričica.

Graf 11: Način pranja perila nekoč

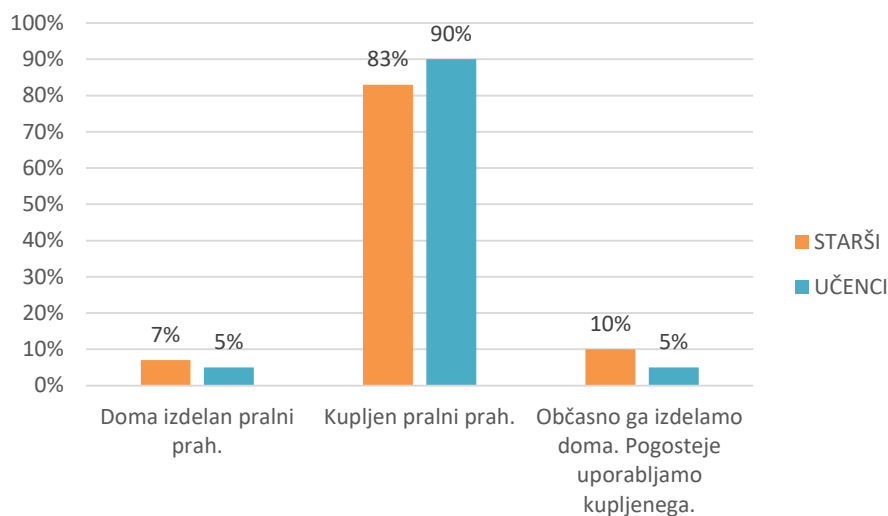
Vprašanje je imelo zapisanih več možnih odgovorov. V najvišjih odstotkih so se tako starši kot učenci odločili za odgovora b in č.

Graf 12: Način pranja perila danes

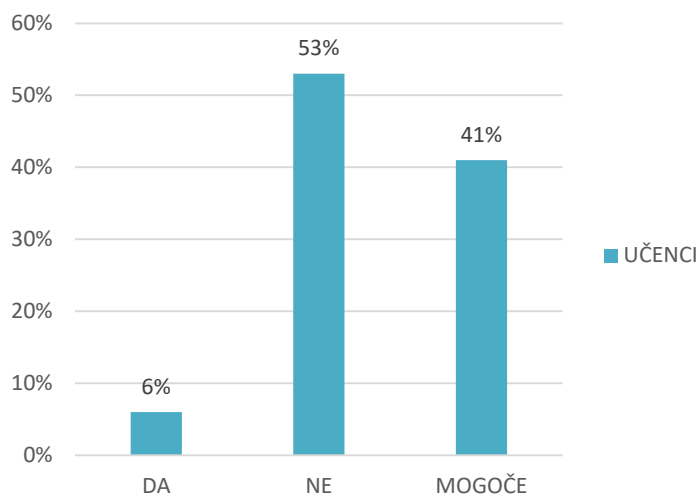
Graf nam prikaže, da večina anketirancev perilo opere v pralnem stroju.

Graf 13: Vrsta pralnega praha

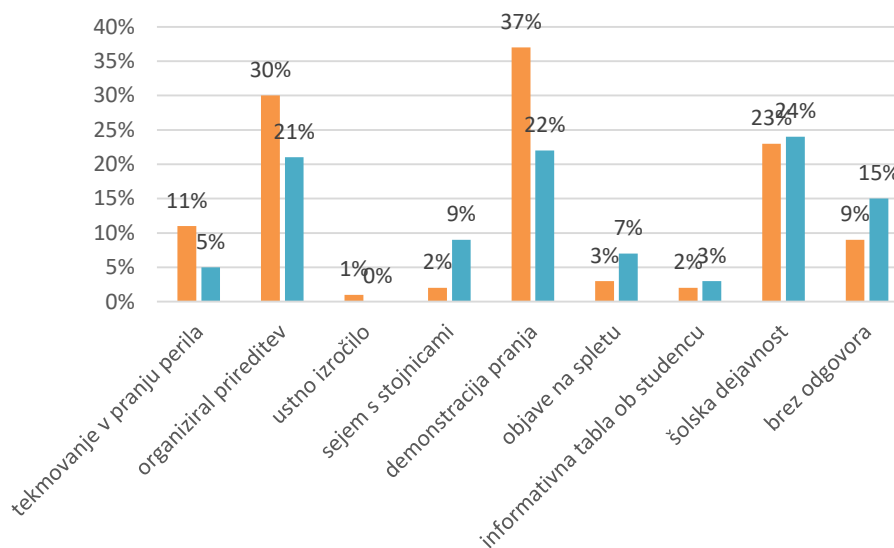
Iz grafa je razvidno, da večina anketirancev (83% anketiranih staršev in 90% anketiranih učencev) uporablja za pranje perila kupljen pralni prah.

Graf 14: Želja po udeležbi na tekmovanju v pranju perila na roke

Vprašanje smo zastavili le učencem naše osnovne šole. Kar 53% anketiranih učencev je odločno odgovorilo z ne in le 6% z da. Menimo, da je dober znak 41% neodločenih učencev, ki bi se morda želelo preizkusiti v pranju perila na roke in se s tem seznaniti s starim običajem njihovih babic in prababic.

Graf 15: Ohranitev običaja

Anketirani učenci in starši so pokazali veliko zanimanje za ohranitev običaja. Večina odgovorov je povezana z lokalno skupnostjo, kar pomeni, da bi vključili več različnih organizatorjev iz lokalne skupnosti. Med starši se je najpogosteje pojavil odgovor organizacija prireditve (30%), demonstracija pranja perila (37%), dejavnost, povezana s šolo (23%) in tekmovanje v pranju perila (11%). Med učenci se v skoraj enakem odstotku pojavijo odgovori organizacija prireditve (21%), šolska dejavnost (24%) in demonstracija pranja perila (22%). Kar 9% anketiranih učencev je tudi predlagalo sejem s stojnicami.

3.2.2 Analiza praktičnega dela

Najprej smo se lotili pranja belega perila. Naš namen je bil dvojen. Želeli smo se preizkusiti v pranju perila na roke in hkrati želeli videti učinek opranega perila na ta tradicionalni, skoraj že pozabljeni običaj.

Pred pranjem smo perilo namerno še dodatno umazali z zemljo. Perilo smo namočili v milnico (v vodo, v kateri je bilo raztopljeno trdo milo) ter pustili, da se namaka čez noč. Nato smo ga drugi dan prekuhali v vreli milnici, pomešani s pepelom. Naslednji dan smo perilo najprej oželi milnice, ga splaknili pod mrzlo vodo ter spet oželi. Nato smo ga posušili zunaj hiše.

Ogledali smo si učinek sonca na našem belem perilu, kot ga opisujejo peričice v uvodu naloge. Nato smo perilo zložili in zlikali ter pospravili v omaro. Končni izdelek nas je presenetil in razveselil. Perilo je bilo belo, polno svežine.

Slika 17: Umazano belo perilo
(Vir: avtor raziskovalne naloge)

Slika 18: Namočeno preko noči
(Vir: avtor raziskovalne naloge)

Slika 19: Dodano milo in pepel
(Vir: avtor raziskovalne naloge)

Slika 20: Spiranje
(Vir: avtor raziskovalne naloge)

Slika 21: Likanje perila
(Vir: avtor raziskovalne naloge)

Slika 22: Zloženo perilo
(Vir: avtor raziskovalne naloge)

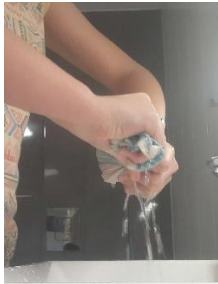
Nalogo smo opravili še s pisanim perilom. Najprej smo perilo namočili v milnico in pustili stati v škaflu čez noč. Naslednji dan smo ga oželi, splahnili pod mrzlo vodo ter ga spet oželi. Nato smo ga posušili na zraku. Ko je bilo perilo suho, smo ga zlikali in pospravili v omaro. Tudi pri pisanem perilu smo bili navdušeni nad učinkom.

Slika 23: Umazano perilo
(Vir: avtor raziskovalne naloge)

Slika 24: Namočeno perilo preko noči
(Vir: avtor raziskovalne naloge)

Slika 25: Ožemanje perila
(Vir: avtor raziskovalne naloge)

Slika 26: Posušena krpa
(Vir: avtor raziskovalne naloge)

3.2.3 Analiza praktičnega dela

V prilogi 5 je delovni list, ki bi ga učenci reševali v sklopu dneva dejavnosti. Zapis načrta za izvedbo tehniškega dne je priložen v tem poglavju.

Načrtovanje tehniškega dne

PRIPRAVA

1. UVOD – motivacija VARUJ!

V samem začetku bi z učenci poslušali in ob posnetku zaplesali znano pesem Peričice. Naučili bi se osnovne korake in besedilo pesmi. V uvodnem delu bi se pogovorili o pomenu ohranjanja tradicije za slovenski narod. S pomočjo različnih spletnih aplikacij bi naredili spletni kviz (Forms ali Kahoot). Učenci bi tako na zanimiv način v svoje misli priklicali vse povezano z ohranjanjem tradicije.

Poznavanje običajev v našem neposrednem okolju, na Studencih, bi povezali z različnimi likovnimi tehnikami (risanje, slikanje spomenikov, ki predstavljajo kulturno dediščino). Ogledali bi si vse predmete in fotografije, povezane s studensko kulturno dediščino.

2. OSREDNJI DEL - SPOZNAJ!

Učencem vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobij bi s pomočjo oblikovanega filma in fotografij prikazali zgodovino pranja perila na roke. Gradivo bi bilo prilagojeno razvojni stopnji učencev.

Ob različnem gradivu bi obudili spomine na tradicionalno pranje perila ob Jožefovem studencu. Primerjali bi pralne navade nekoč in danes.

3. KONČNI DEL OHRANI!

V zaključnem delu tehniškega dne bi učenci sodelovali pri različnih dejavnostih, povezanih s pranjem perila na roke.

Dejavnosti:

- Priprava pranja perila v razredu ali v manjših skupinah.
- Pregled materiala, izdelava materiala (milo), izdelava pralnega praha.
- Namakanje perila.
- Dokončanje pranja v studencu (predstavniki razredov) in demonstracija.

Potek dejavnosti pranja perila v zaključnem delu tehniškega dne:

V vsakem razredu bi perilo namočili v milnico čez noč. Vsak predstavnik razreda bi dobil 1 kos belega in 1 kos temnega oziroma modrega perila. Perilo bi bilo umazano, popackano s sokom. Začelo bi se tekmovanje. Tekmovanje bi potekalo v šolski telovadnici ali na prostem. Tekmovalci bi izvajali naloge, ostali učenci bi bili navijači. Ko bi ga oprali, bi ga splahnili, oželi in obesili. Po končanem delu bi sledilo predavanje (posebni gost, društvo...). Obešeno perilo bi se medtem sušilo v razredu, kjer je topleje, da bi lahko ves postopek opravili v enem dnevu. Ko bi se perilo posušilo, bi ga tekmovalci zlikali. Sodniki bi pogledali oprano perilo in odločili, katero je najbolj oprano. Za zaključek bi imeli pripravljene nagrade. Dobili bi jih tekmovalci. Nagrade bi bile: 1., 2., 3., 4., 5. mesto za razred, ki je perilo najbolj opral (gledalo se bi, kateri razred je v večini upošteval postopke in od katerega razreda perilo je najbolj čisto). Nagrade bi bile npr. družabna igra, ki bi jo imel razred za igranje med odmori, izbira kosila in malice na šoli, majice (vsi iz razreda in razrednik/razredničarka bi dobili enake majice s posebnim napisom), za vsakega učenca manjši zvezek ali beležka...

S povabilom za vse učence, učitelje in sokrajane bi končni del dogodka povezali s kulturnim praznikom mestne četrti. Za promocijo pranja smo pripravili zloženko, ki je v prilogi 3. V sodelovanju s Kulturnim društvom Studenci bi za osrednji dogodek demonstracije pripravili stojnice s prodajo izdelkov, povezanih s postopkom pranja. Naši folkloristi, pevski zbor in

posamezni učenci bi pripravili kulturni program, vezan na običaj pranja perila. Za ohranitev dneva pranja perila bomo vodstvu šole predlagali, da vključi dan dejavnosti v letni delovni načrt naše šole, saj smo Jožefov studenec posvojili in naša dolžnost je, da običaj pranja ohranjamo. Prireditev, kot je pranje peric, je lahko za mlade osebno doživetje ob srečanju s pričami preteklosti.

KO SE JE NA ŠTUDENCIH SE ZEHTA PRALA

VABILO NA DOGODEK

 SPOZNAJ! Predstavniki razredov naše šole se bodo pomerili v pranju belega in pisanega perila.

 VARUJ! Bodite aktivni pri ohranjanju slovenske in studenške tradicije. Naj se prenese iz roda v rod.

 OHRANI! KULTURNO DEDIŠČINO!

KDO? Vsi, ki vam je mar za ohranjanje kulturne dediščine.

KDAJ? Zadnji vikend v mesecu maju.

KJE? Ob Jožefovem studencu.

SODELUJOČI: kulturno in turistično društvo Studenci,
kulturniki OŠ (folkloristi, pevski zbor,...)

Slika 27: Vabilo na dogodek (Vir: avtor raziskovalne naloge)

DELOVNI LIST – TEHNIŠKI DAN 1. RAZRED |
 POZORNO POSLUŠAJ RAZLAGO IN REŠI SPODNJE NALOGE.
 1. NA SLIKI JE JOŽEFOV STUDENEC. SLIKI DODAJ PERIČICO IN PRIPOMOČKE,
 KI JIH POTREBUJE ZA PRANJE PERILA. PRIPOMOČKE POIMENUJ.

2. USTREZNO DOPOLNI Z RISBO ALI S KRATKIM ZAPISOM.

1. _____

2. NAMOČENEMU
 PERILU DODAMO
 MILO.

3. _____

4. SUŠENJE PERILA.

6. ZLOŽENO PERILO.

3. OPIŠI IN NARIŠI KAKO DOMA POMAGAŠ PRI PRANJU, ZLAGANJU IN
 POSPRAVLJANJU PERILA. SLIKO IN ZAPIS SI POMAGAJ OBLIKOVATI Z
 NASLEDNJI MI SMERNICAMI.

PRIPOMOČKI ZA PRANJE.

PRIPOMOČKI ZA SUŠENJE.

PRIPOMOČKI ZA LIKANJE, ZLAGANJE PERILA.

4. ZAPIŠI SI NEZNANE BESEDE. KO SLIŠIŠ NJENO RAZLAGO, SI ZAPIŠI
 KAJ POMENI. V KOLIKOR JE NE SLIŠIŠ OB KONCU DNEVA DEJAVNOSTI
 VPRAŠAJ UČITELJICO IN BOSTE SKUPAJ RAZLOŽILI POSAMEZNE
 BESEDE.

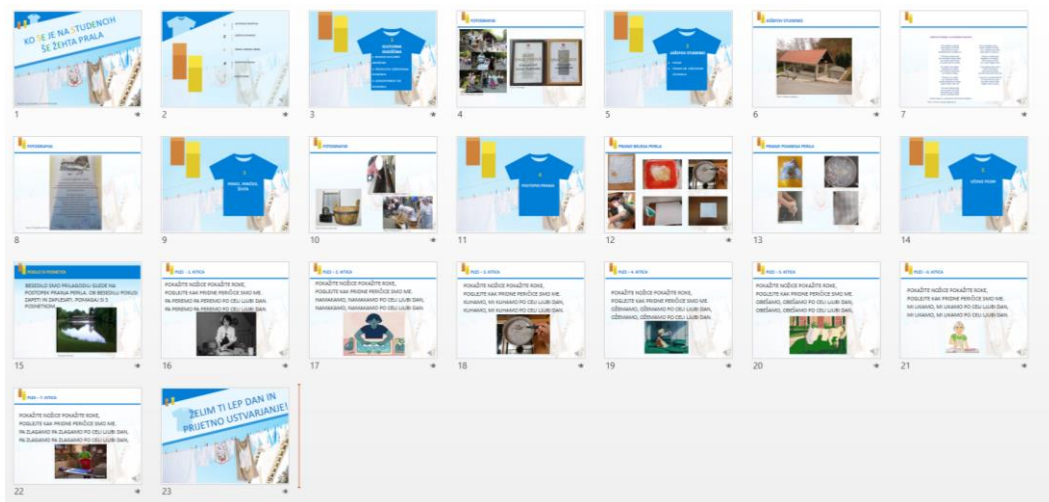

Slika 28: Delovni list (Vir: avtor raziskovalne naloge)

3.2.4 Analiza izvedenega dneva dejavnosti za učence 1. in 2. VIO

Z veseljem smo sprejeli priložnost, ki so nam jo ponudile učiteljice prve triade in aktiv učiteljev naravoslovja, saj smo se lahko preizkusili v pripravi in organizaciji tehničnega dne za učence prve triade in učence šestih razredov naše šole. Tehnični dan za učence prve triade naše šole smo izvedli 1. 4. 2021 pod naslovom Kulturna dediščina na Studencih.

Slika 29: Drsnice z dneva dejavnosti (Vir: avtor raziskovalne naloge)

Pripravili smo drsnice, prikazane na zgornji sliki, na katerih smo učencem predstavili pomen kulturne dediščine in pomen ohranjanja le te v organizaciji tako organiziranega tehničnega dne. Učenci so spoznali temelje naše raziskovalne naloge – pomen pranja na roke, delo peric in ohranjen kulturni spomenik v neposredni bližini šole – Jožefov studenec – nekdanje perišče naših babic in prababic. Naši učenci so zapeli in zaplesali ob melodiji pesmi peric. Poustvarjali so in se likovno izrazili v slikanju perišča, pripomočkov za pranje na roke in peric. Kot povratna informacija o pridobljenem znanj nam je služil pripravljen učni list, kjer so se učenci preverili v vsebinah, ki smo jih čez dan predstavili.

Slika 30: Priprava na pranje

Slika 31: Namakanje perila

32: Pranje perila

Slika 33: Oprano perilo

Slika 34: Likovne delavnice 2. VIO

Slika 35: Plesne delavnice

Slika 35: Likovne delavnice 1. VIO

Slika 36: Predstavitev raziskovalne naloge

Vir slik 30, 31, 32, 33, 34, 35 in 36: avtorica raziskovalne naloge.

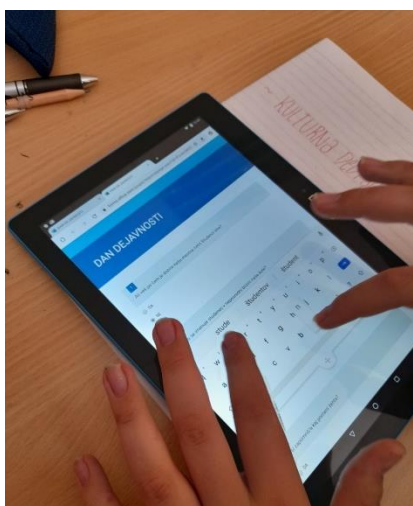
Z učenci smo se odpravili do perišča, kjer smo jim predstavili pomen in uporabno vrednost Jožefovega studenca, osrednjega družabnega in uporabnega središča peric našega kraja.

Slika 37: Oglad in predstavitev Jožefovega studenca (Vir: avtor raziskovalne naloge)

Učenci so se zabavali in spoznavali dediščino naših babic s pomočjo pesmi in risanja običajev pranja perila na roke.

Tehnični dan smo zaključili s povzetki na učnem listu, ki smo ga v ta namen vnaprej pripravili. Svoje znanje so učenci preizkusili še s pomočjo tablic, kjer smo pripravili kratek kviz, ki je služil samoevalvaciji pridobljenega znanja. Podatke smo zbrali v spodnji tabeli.

Slika 38: Evalvacija dneva dejavnosti (Vir: avtor raziskovalne naloge)

Tehnični dan smo zaključili s povzetki in ključnimi mislimi o pomenu ohranjanja kulturne dediščine nam mladim, kar za nas predstavlja družbeno odgovornost in zavedanje o pomembnosti le te.

4 RAZPRAVA

V razpravi bomo analizirali dane hipoteze. Hipoteze bomo potrdili, ovrgli ali le delno potrdili.

1. HIPOTEZA

Večina anketiranih Studenčanov pozna ime in lokacijo Jožefovega studenca. Zastavljena hipoteza je **potrjena**. Potrdimo jo lahko z grafom številka 7. Anketirani so v večji meri prebivalci mestne četrti Studenci, med mlajšimi pa le učenci naše osnovne šole. Tako je ta rezultat pričakovan.

2. HIPOTEZA

Več kot polovica učencev naše šole in staršev pozna in ustrezno razloži pomen besede žehta. Zastavljeno hipotezo lahko **delno potrdimo**, saj so anketirani starši večinoma poznali izraz, anketirani učenci pa večinoma ne. To lahko potrdimo z grafom številka 8. Sklepamo lahko, da je ta izraz bolj razširjen in poznan med starejšimi anktiranci, ker so v mladosti bili že prisotni pri pranju perila ob studencu.

3. HIPOTEZA

Studenčani in učenci naše šole podpirajo ohranitev običaja pranja perila. To hipotezo lahko **potrdimo** z grafom številka 9. Studenčani so tesno medsebojno povezani. Radi se vključujejo in sodelujejo v različnih društvih, kjer prispevajo k ohranjanju zgodovinskih, kulturnih in etnografskih običajev.

4. HIPOTEZA

S preizkusom pranja perila nekoč smo umazanijo težje odstranili iz oblačil, kot če bi ga oprali s pralnim strojem. Zastavljena hipoteza je **delno potrjena**. Perilo je bilo dobro oprano. Za odstranjevanje madeža smo potrebovali več truda in časa. S pralnim strojem bi bilo odstranjevanje madežev bolj učinkovito. To lahko delno potrdimo iz rezultatov preizkusa, ki smo ga opravili sami.

5. HIPOTEZA

To hipotezo lahko **delno potrdimo**, saj so anketirani učenci večinoma odgovorili, da bi na tekmovanju mogoče sodelovali ali sploh ne. To lahko pripišemo dejstvu, da jim pranje perila kot opravilo ni blizu oziroma pri pranju ne sodelujejo. Hkrati pa smo prepričani, da bi učenci, ki so odgovorili z mogoče, sodelovali na tako organiziranem tekmovanju.

5 ZAKLJUČEK

Ob izdelavi raziskovalne naloge smo ugotovili, da ima naš kraj in naš studenec bogato naravno in kulturno dediščino, ki smo jo vključili v naš tehnični dan. Največji poudarek smo namenili staremu perišču in dogodkom, povezanim z njim. Da bi v naš kraj pritegnili čim več vrstnikov, smo se odločili, da dnevu dejavnosti dodamo nekaj novega, inovativnega in predvsem nekaj, kar bi pritegnilo čim širši krog obiskovalcev.

Poleg tega smo želeli, da bi se udeleženci in obiskovalci naučili nekaj novega in uporabnega.

V zadnjem delu raziskovalne naloge smo poudarek namenili organizaciji dogodka, povezanega z dogajanjem na starem perišču oziroma organizaciji dogodka na starem perišču. Želeli smo, da mladi razmišljajo o pomenu starega perišča, o preteklih dogodkih na starem perišču in predvsem, da se sprehodijo do perišča.

Z izvedbo dnevov dejavnosti, ki smo jih imeli možnost izpeljati v 1. in 2. Vzgojno-izobraževalnem obdobju, smo učencem nazorno tako praktično kot raziskovalno prikazali običaj pranja perila na roke, kjer so aktivno sodelovali. S pripravljenimi dnevi dejavnostmi smo že dosegli željeni cilj raziskovalne naloge, in sicer smo približali pozitiven odnos do kulturne dediščine učencem naše šole.

Menimo, da smo z raziskovalno nalogo pomembno pripomogli k promociji našega kraja in šole, predvsem pa dokazali, da mladi znamo ceniti naravne in kulturne vrednote kraja, v katerem živimo. Veseli nas, da smo naleteli na zelo pozitiven odziv vrstnikov na naši šoli in mislimo, da bi se za omenjene aktivnosti zanimali tudi vrstniki drugih šol.

Prireditev bo predstavljala lep etnografski prikaz starega običaja pranja perila naših babic, za sovrstnike pa tudi osebno doživetje ob srečanju s pričami preteklosti. Ta "riflež ali riflenka" za mladostnika, če jo bo videl v muzeju, ne bo več le kos lesa brez pomena, ker jo bo povezal z zgodbo o pranju perila, kot je bilo nekoč. Hkrati bo prireditev predstavljala druženje – roka stisne roko, srečajo se znanci, sošolci, sosledje, glasba pa ogreje srce.

6 DRUŽBENA ODGOVORNOST

S projektom Dediščina v rokah mladih – mladi posvojijo spomenik sprejemamo veliko odgovornost in skrb za ohranjanje dediščine naših prednikov.

Zavedati se moramo, da s spoznavanjem, varovanjem in ohranjanjem naše dediščine krepimo temelje slovenske kulture in s tem identiteto slovenskega naroda, kar nas bogati in nam zagotavlja prepoznavnost povsod po svetu. Dediščina obstane le, če jo z odprtimi rokami in srcem sprejemamo od svojih predhodnikov, po svojih močeh bogatimo in predajamo tistim, ki prihajajo za nami. O vrednotah kulturnega prostora, v katerem živimo in ki jih najbolj neposredno odraža prav naša živa in materialna kulturna dediščina, se moramo učiti in jih raziskovati. Gre za prepletanja in dopolnjevanja naravnih, arhitekturnih, etnoloških, tehničnih in zgodovinskih primerov združenja človeka z okoljem in naravo.

Naša raziskava je gotovo prinesla drobec bogate slovenske kulturne dediščine v srca naših vrstnikov in sokrajanov, saj predstavlja vseživljenjsko učenje, kulturno zavedanje in na zanimiv način prenašanje kulturne dediščine iz roda v rod.

7 VIRI IN LITERATURA

7.1 Knjižni viri

1. Hartman, M. (2015). Pranje in likanje perila nekoč. Pokrajinski muzej Ptuj Ormož, Ormož.
2. Holc, N. (2021). Turistično društvo Studenci – Običaj pranja perila na roke. Studenčan, leto 2021, letnik XXV, številka 25, stran 5 in 6.

7.2 Spletni viri

1. Depenweiller, M. (2013). The brief history of laundry. Pridobljeno s <https://www.ohea.on.ca/blog/the-brief-history-of-laundry> , dne 30. 11. 2020.
2. Dajčman, L. in Pongrac, M. (2013). Prosim izgini. Pridobljeno s https://zpm-mb.si/wp-content/uploads/2015/05/O%C5%A0_Kemija_Prosim_izgini.pdf , dne 4. 10. 2020.
3. Štrukelj, P. (1958). Pranje perila v okolici Ljubljane. Pridobljeno s https://www.etno-muzej.si/files/etnolog/pdf/Slovenski_etnograf_28_strukelj_pranje.pdf , dne 7. 12. 2020.
4. Moge, R (2021). Studenčan, leto 2021, letnik XXV, številka 24, stran 9.
5. MP (2014). O pralnem stroju. Pridobljeno s <https://otroski.rtvsllo.si/bansi/prispevek/1289> , dne 11. 1. 2021.
6. KH (2020). Spoznaj? Varuj! Ohrani! Pridobljeno s <https://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/clanek/spoznaj-varuj-ohrani?Open> , dne 30. 11. 2020.)
7. Lorenci, A. (2019). Jožefov studenec. Pridobljeno s <https://www.padeznik-mojasola.si/jozefov-studenec/> , dne 4. 10. 2020.)
8. Štok, I. (2014). Čiščenje Jožefovega studenca. Izpod dežnika, leto 5, št. 2., stran 5. Maribor, 2014.

7.3 Viri slik

Slika 1: Pralnica starodavne Evrope. Pridobljeno s <https://www.ohea.on.ca/blog/the-brief-history-of-laundry> .

Slika 2: Ročno pranje perila. Pridobljeno s <http://www.oldandinteresting.com/history-of-washing-clothes.aspx> .

Slika 3: Prvi pralni stroj. Pridobljeno s <http://www.beko-si.com/blog/zgodovina-pralnega-stroja/> .

Slika 4: Prvi električni pralni stroj. Pridobljeno s <https://collection.sciencemuseumgroup.org.uk/objects/co8406897/electric-washing-machine-made-electric-washing-machine>.

Slika 5: GE pralni stroj. Pridobljeno s http://americansremember.com/?page_id=221.

Slika 6: Jožefova cerkev. Pridobljeno s http://www.pgd-studenci.si/zgodovina_studencev.php.

Slika 7: Pesem o pralnih navadah na Studencih (Vir: Studenčan, stran 4)

Slika 8: Simbol turističnega društva Studenci (Vir: avtor)

Slika 9: Peričice ob Jožefovem studencu. Pridobljeno s <https://www.vecer.com/maribor/aktualno/ohranjajo-dediscino-identiteto-studencev-10158915>.

Slika 10: Jožefov studenec. Pridobljeno s <https://www.padeznik-mojasola.si/jozefov-studenec/>.

Slika 11: Podpisana listina o posvojitvi Jožefovega studenca (Vir: avtor)

Slika 12: Priznanja (Vir: avtor)

Slika 13: Prireditev ob posvojitvi Jožefovega studenca. Lorenci, A. (2012)

Slika 14: Peričica med pranjem perila.
Pridobljeno s http://www2.arnes.si/~osljro2s/A_1_projekti/.

Slika 15: Peričice med pranjem. Hartman, M. (2015), stran 19.

Slika 16: Pripomočki za žehtanje. Pridobljeno s https://www.etno-muzej.si/files/etnolog/pdf/Slovenski_etnograf_28_strukelj_pranje.pdf.

Slika 17: Umazano belo perilo (osebni vir)

Slika 18: Namočeno preko noči (osebni vir)

Slika 19: Dodano milo in pepel (osebni vir)

Slika 20: Spiranje (osebni vir)

Slika 21: Likanje perila (osebni vir)

Slika 22: Zloženo perilo (osebni vir)

Slika 23: Umazano perilo (osebni vir)

Slika 24: Namočeno perilo preko noči (osebni vir)

Slika 25: Ožemanje perila (osebni vir)

Slika 26: Posušena krpa (osebni vir)

Slika 27: Vabilo na dogodek (osebni vir)

Slika 28: Delovni list (osebni vir)

Slika 29: Drsnice z dneva dejavnosti (osebni vir)

Slika 30: Priprava na pranje (osebni vir)

Slika 31: Namakanje perila (osebni vir)

Slika 32: Pranje perila (osebni vir)

Slika 33: Oprano perilo (osebni vir)

Slika 34: Likovne delavnice 2. VIO (osebni vir)

Slika 35: Plesne delavnice (osebni vir)

Slika 35: Likovne delavnice 1. VIO (osebni vir)

Slika 36: Predstavitev raziskovalne naloge (osebni vir)

Slika 37: Ogled in predstavitev Jožefovega studenca (osebni vir)

Slika 38: Evalvacija dneva dejavnosti (osebni vir)

8 PRILOGE

8.1 Priloga 1: Anketni vprašalnik za starše

ANKETNI VPRAŠALNIK

Pozdravljeni,

sva sedmošolki in v sklopu projekta Mladi za napredek Maribora piševa raziskovalno nalogo s področja kulturne dediščine z naslovom "Ko se je na Studencih še žehta prala." Prosim vas, da si vzamete čas in izpolnite anketni vprašalnik.

1. Spol: *(Obkroži.)*

a) ženski   b) moški

2. Koliko ste stari?

a) med 20 in 30 let

b) med 30 in 40 let

c) med 40 in 50 let

d) 50 let in več

3. Ali veste, po čem je dobila naša mestna četrt ime? *(Obkrožite.)*

a) DA

b) NE

Če ste obkrožili DA, zapišite odgovor.

---

4. Ali poznate najbolj znan studenec v naši mestni četrti ? *(Obkrožite.)*

a) DA

b) NE

5. Kako se imenuje ta studenec? *(Zapišite odgovor.)*

---

6. Ali ste že slišali besedo žehta? *(Obkrožite.)*

a) DA

b) NE

7. Kaj pomeni ta beseda? *(Odgovor zapišite.)*

---

8. Ali doma perete perilo na roke? (Obkrožite.)

- a) DA, še danes peremo perilo na roke.
- b) DA. Nekoč, ko sem bil/a mlajši/a smo v družini prali na roke.
- c) NE.

9. Ali menite, da je bilo pranje perila naporno delo? (Obkrožite.)

- a) DA
- b) NE

10. Poznate koga osebno ali pa ste se doma o njem pogovarjali, ki je v tem studencu nekoč pral perilo? (Obkroži.)

- a) DA
- b) NE

Če se spomnite katere zanimive zgodbe, ki se je dogajala ob studencu, jo, prosim, na kratko zapišite.

---

11. Ali veste, na kateri način so perice prale perilo včasih? (Obkrožiš lahko več odgovorov.)

- a) S pralnim strojem.
- b) Belo perilo so v velikem loncu skuhalo v vodi, dodali milo in nato so ga v studencu splahnili.
- c) Perilo so položile v toplo vodo in počakale, da se samo očisti.
- č) Pisano perilo so prali s pripomočkom v studencu, in sicer le v hladni vodi.

12. Kaj bi naredili, da bi ohranili običaj pranja perila na roke ob studencu? (Zapišite odgovor.)

Hvala za sodelovanje.

8.2 Priloga 2: Anketni vprašalnik za učence

ANKETNI VPRAŠALNIK

Pozdravljeni,

sva sedmošolki in v sklopu projekta Mladi za napredek Maribora piševa raziskovalno nalogo s področja kulturne dediščine z naslovom "Ko se je na Studencih še žehta prala." Prosiva te, da si vzameš čas in rešiš anketo.

1. Spol: *(Obkroži.)*

a) ženski   b) moški

2. Kateri razred obiskuješ? *(Obkroži.)*

a) 7. razred   b) 8. razred   c) 9. razred

3. Ali veš po čem je dobila naša mestna četrt Studenci ime? *(Obkroži.)*

a) DA

b) NE

Če si obkrožil DA, zapiši odgovor.

---

4. Ali poznaš najbolj znan studenec v bližini naše šole? *(Obkroži.)*

a) DA

b) NE

5. Kako se imenuje ta studenec? *(Zapiši odgovor.)*

---

6. Ali poznaš izraz *peričice*? *(Obkroži.)*

a) DA

b) NE

Če si obkrožil DA, zapiši od kod poznaš ta izraz? Od koga si ga slišal ali si ga morda zasledil v kateri knjigi oziroma učbeniku.

---

8. Si že slišal besedo *žehta*? *(Obkroži.)*

a) DA

b) NE

9. Poznaš koga osebno ali pa ste se doma o njem pogovarjali, ki je v tem studencu nekoč pral perilo? (Obkroži.)

- a) DA
- b) NE

Če se spomniš kake zanimive zgodbe, ki se je dogajala ob studencu, jo, prosim, na kratko zapiši.

---

10. Ali veš na kakšen način so perice prale perilo včasih? (Obkrožiš lahko več odgovorov.)

- a) S pralnim strojem.
- b) Belo perilo so v velikem loncu skuhalo v vodi, dodali milo in nato so ga v studencu splahnili.
- c) Perilo so položile v toplo vodo in počakale, da se samo očisti.
- č) Pisano perilo so prali s pripomočkom v studencu, in sicer le v hladni vodi.

11. Ali bi se udeležil/a šolskega tekmovanja v pranju perila na roke v našem studencu? (Obkroži.)

- a) DA
- b) NE
- c) MOGOČE

12. Ali misliš, da je bilo pranje perila naporno delo? (Obkroži.)

- a) DA
- b) NE

13. Kaj bi naredil/a, da bi ohranil/a običaj pranja perila na roke ob studencu? (Zapiši odgovor)

Hvala za sodelovanje.

8.3 Priloga 3: Priprava dogodka (zloženka)

KO SE JE NA ŠTUDENCIH SE ZEHTA PRALA

VABILO NA DOGODEK

SPOZNAJ!

Predstavniki razredov naše šole se bodo pomerili v pranju belega in pisanega perila.

VARUJ!

Bodite aktivni pri ohranjanju slovenske in studenške tradicije. Naj se prenese iz roda v rod.

OHRANI!

KULTURNO DEDIŠČINO!

KDO? Vsi, ki vam je mar za ohranjanje kulturne dediščine.

KDAJ? Zadnji vikend v mesecu maju.

KJE? Ob Jožefovem studencu.

SODELUJOČI: kulturno in turistično društvo Studenci, kulturniki OŠ (folkloristi, pevski zbor,...)

8.4 Priloga 4: Vprašanja za intervju

Spoštovani,

Za raziskovalno nalogo z naslovom Ko se je na Studencih še žehta prala, vas vljudno prosimo, če nama odgovorite na nekaj kratkih vprašanj. Že vnaprej se zahvaljujemo za sodelovanje.

Vprašanja:

- Prosim, če lahko opišete običaj pranja perila.
- Ali ste se kdaj udeležili tekmovanja v pranju perila ob Jožefovem studencu?
- Kdo je bil organizator tekmovanja?
- Ali ste sodelovali pri organizaciji tekmovanja?
- Kdo je lahko sodeloval?
- Na kak način je potekalo tekmovanje?
- Katera pralna sredstva so tekmovalci uporabili?
- Je morda kje shranjen kak posnetek ali fotografija tekmovanja?
- Poznate morda kako zanimivo zgodbo, ki se je odvijala med pranjem perila pri Jožefovem studencu?

8.5 Priloga 5: Delovni list za tehniški dan

DELOVNI LIST – TEHNIŠKI DAN 1. RAZRED |

POZORNO POSLUŠAJ RAZLAGO IN REŠI SPODNJE NALOGE.

1. NA SLIKI JE JOŽEFOV STUDENEC. SLIKI DODAJ PERIČICO IN PRIPOMOČKE, KI JIH POTREBUJE ZA PRANJE PERILA. PRIPOMOČKE POIMENUJ.

2. USTREZNO DOPOLNI Z RISBO ALI S KRATKIM ZAPISOM.

1. _____

2. NAMOČENEMU
PERILU DODAMO
MILO.

3. _____

4. SUŠENJE PERILA.
_____

6. ZLOŽENO PERILO.
_____

3. OPIŠI IN NARIŠI KAKO DOMA POMAGAŠ PRI PRANJU, ZLAGANJU IN POSPRAVLJANJU PERILA. SLIKO IN ZAPIS SI POMAGAJ OBLIKOVATI Z NASLEDNJIMI SMERNICAMI.

PRIPOMOČKI ZA PRANJE.

PRIPOMOČKI ZA SUŠENJE.

PRIPOMOČKI ZA LIKANJE, ZLAGANJE PERILA.

4. ZAPIŠI SI NEZNANE BESEDE. KO SLIŠIŠ NJENO RAZLAGO, SI ZAPIŠI KAJ POMENI. V KOLIKOR JE NE SLIŠIŠ OB KONCU DNEVA DEJAVNOSTI VPRAŠAJ UČITELJICO IN BOSTE SKUPAJ RAZLOŽILI POSAMEZNE BESEDE.
